

Міністерство освіти і науки України

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ЧАЙКА ОКСАНА ІГОРІВНА

УДК 373.3.015.31:17.022.1

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИХОВАННЯ
ПОЛІ- ТА МУЛЬТИКУЛЬТУРНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

Реферат дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2024

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному університеті біоресурсів та природокористування України

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
ЗЕЛЕНОВ Євгеній Анатолійович,
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, Міністерство освіти і
науки України, професор кафедри педагогіки
(м. Сєвєродонецьк / м. Київ)

доктор педагогічних наук, професор
ПОТАПЧУК Тетяна Володимирівна,
Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника, професор кафедри теорії та
методики дошкільної і спеціальної освіти
(м. Івано-Франківськ)

доктор педагогічних наук, професор
БАКУМ Зінаїда Павлівна,
Криворізький державний педагогічний
університет, професор кафедри української мови
(м. Кривий Ріг)

Захист дисертації відбудеться «04» квітня 2024 р. об 11.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.18 в Національному університеті біоресурсів та природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, корпус 3, к. 301.

Із дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус №4, кімната 41а

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ірина СОПІВНИК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У процесі глобалізації та зростання впливу на міжкультурні взаємодії між представниками різних країн, важливо звертати увагу на нові тенденції у полі- та мультикультурному (ПМК) контексті, які особливо сприяють толерантному ставленню до культурного різноманіття і рівноцінному сприйняттю особливостей інших національностей, суттєво впливають на виховання та освіту молодого покоління. Із зростанням інтеграції культур, розширенням сфери зайнятості й збільшенням мобільності населення, володіння декількома іноземними мовами стає не лише важливою навичкою для життя, але й критичною необхідністю. Зазначене породжує нові соціальні виклики, зокрема в області освіти, пов'язані з формуванням, підтримкою і розвитком полі- й мультикультурності (ПМК) і полілінгвальної особистості сучасного фахівця. Особистість майбутнього філолога (МФ) виступає як носій і провідник корінних людських цінностей та ідей полі- й мультикультурності. Без належної підготовки, без розуміння фундаментальних засад полі- й мультикультурного сприйняття дійсності таким майбутнім філологом може відбуватися у спотвореній формі, а сам спеціаліст навряд чи зможе ефективно здійснювати педагогічну діяльність у сучасних соціокультурних умовах, ускладнених геополітичною складовою.

Так, завдання закладів вищої освіти (ЗВО) у зв'язку з глобалізацією та міжкультурними контактами окреслюються кількома векторами розвитку й реалізації освітніх планів: а) розширення складових освіти, враховуючи різноманітні культурні аспекти та розглядаючи їх як важливу складову змісту освіти; б) підвищення вимог до оволодіння світовою культурною спадщиною – майбутнім філологам прививається глибоке розуміння й повага як до національної, так і до світової культурної спадщини; в) підвищення вимог до оволодіння іноземними мовами, що уможлиблює безпосередній контакт і вільне спілкування, тісну взаємодію з іншими культурами; г) забезпечення доступу до культури і соціального досвіду інших народів; і г) стимулювання міжкультурної взаємодії з посиленням акценту на компонентах навчання, що сприятиме глибшій міжкультурній взаємодії та взаєморозумінню.

Окреслені завдання відображено в низці нормативних документів, зокрема: ЗУ «Про вищу освіту», ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність», УП України «Про вдосконалення вищої освіти в Україні» (від 3.07.2020 № 210/2020) та «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (від 30.09.2019 № 722/2019), акти Кабінету Міністрів України та МОН України, Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020 – 2025 роки, розвитку вищої освіти України на 2021–2031 роки тощо. Залучення до взаємодії й поваги до культур кожної нації є однією з глобальних стратегій освіти у ХХІ столітті. Без вирішення питань полі- й мультикультурної освіти й виховання неможливо впроваджувати зміни та вирішувати завдання модернізації системи освіти, формування й розвитку духовно-моральної сфери особистості-громадянина нашої країни, готувати молоде покоління до міжкультурної взаємодії в умовах складних соціокультурних реалій сучасного

світу. Більш того, проблема виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів пов'язана із завданнями національно-патріотичного та інтернаціонального виховання з акцентом на діалог культур, оскільки це зумовлено основними чинниками цього процесу та сприяє створенню глобальної стратегії освіти у XXI столітті.

На цей час у науці уже накопичено значний потенціал, який виступає фундаментом для подальшої надбудови необхідних змін для вирішення зазначеної проблематики: а) визначено філософську сутність міжкультурної комунікації і компетентності в педагогічному, культурологічному й лінгводидактичному дискурсах: П. Дафф, С. Гіз, Є. Зеленов й ін.; б) розкрито теоретичні аспекти ПМК освіти: М. Байрам, З. Бакум, Дж. Бенкс, К. Грант, А. Катлер, Дж. Клері-Лемон та ін.; в) детально описано лінгвістичні аспекти полілінгвальної й білінгвальної особистості, а також висвітлено проблему відтворення мовної картини світу в мовній свідомості особистості: Б. Дадьє, Ю. Жлуктенко, Н. Імедадзе, Є. Гауген, Дж. Кремніц та ін.; г) розроблено опис лінгвокультурних, етичних і ціннісних детермінантів полі- й мультикультурної освіти: Р. Арцишевський, І. Бех, Г. Білавич, Н. Грицик, В. Мірошніченко, Т. Потапчук та ін.; г) охарактеризовано особливості міжкультурної комунікації: З. Бакум, Г. Білавич, Г. Гйопферт, К. Крамш, С. Амеліна, О. Тейлор, У. Шмідт й ін.; д) розкрито роль взаємодії мови і культури у викладанні іноземної мови, у тому числі, лінгвокомпаративний аналіз англійської та української мов – Ф. Бацевич, В. Демецька, Н. Миропольська, Т. Скубашевська; е) обґрунтовано концепції мовної особистості і другої мовної особистості: Г. Богин, Б. Бенедикт, В. Дьоміна, Г. Яцікевічус та ін.; є) вивчено аспекти, пов'язані з полі- й мультикультурною освітою, особистісним розвитком людини в міжкультурному діалозі: Ю. Бос-Нюнінг, М. Хоманн, Х. Гепферт, Н. Мукан, Ю. Сорокін, Є. Тарасов, У. Шмідт та ін.; ж) розроблено теоретичні та практичні основи культури спілкування (професійного, педагогічного, міжнаціонального) і виховання цього феномену у майбутніх фахівців у працях таких науковців, як: Т. Атрощенко, О. Васюк, О. Волярська, Н. Дусь, С. Ніколаєнко, О. Шестобуз, В. Шинкарук та ін.; з) розроблено теоретико-методичні основи професійної підготовки учителів іноземної мови: В. Бондар, А. Зязюн, К. Матійчук, М. Супрун; і) розкрито загальні основи виховання студентської молоді: І. Бех, Г. Васянович, Дж. Ірвін, Є. Зеленов, С. Ніто, Н. Ничкало, М. Роганова, І. Сопівник, Г. Шевченко тощо.

Сучасні українські наукові дослідження присвячено пошуку відповідей на питання щодо цінності й необхідності полі- й мультикультурного виховання (ПМВ), генези міжкультурної взаємодії, полілінгвального розвитку особистісного розвитку людини в міжкультурному полілозі (І. Бех, З. Бакум), вивченню питань планетарного виховання особистості (Є. Зеленов; С. Ніколаєнко), вивченню особливостей процесу адаптації особистості до нових культурних норм, цінностей та традицій, що виникає у зв'язку зі зміною соціального середовища та взаємодією з представниками інших культур у кроскультурному вимірі (Н. Сейко, С. Амеліна), перспективам розвитку

сучасної вищої іншомовної освіти в Україні й у країнах Ради Європи (С. Ніколаєнко, М. Тадеєва), формуванню мовної особистості в європейському соціокультурному освітньому просторі (В. Махінов, В. Дьоміна), проблемам мови і міжкультурної взаємодії (Ф. Бацевич, Н. Миропольська), питанням виховання загальнокультурних духовних цінностей і смислів (Є. Зеленов, В. Мірошніченко, Т. Потапчук, Г. Шевченко).

Останнім часом багато вітчизняних учених у своїх дисертаційних дослідженнях приділили увагу різним аспектам полікультурної освіти (О. Вихрущ-Олексюк, Е. Ананьян, О. Івашко). Дослідження зосереджені на вивченні полікультурності через призми психології чи історії, на полікультурному вихованні учнів та студентів, а також на розвитку освітнього середовища в університетах і школах (Я. Гулецька, Н. Шульга, О. Слоньовська). Фокусуючись на вихованні і формуванні особистості, дослідження враховують різноманітні аспекти, такі як лінгвокультурний підхід, духовні цінності тощо. Проте, із зацікавленням вчених у дослідженні полі- й мультикультури, проблема розвитку майбутніх філологів через цю призму залишається недостатньо вивченою. Необхідно докладніше вивчити методологію виховання цих аспектів як планетарного явища, формування філолога як полі- й мультикультурної мовної особистості, обґрунтування теоретичних засад виховання, а також розробити для цього таку педагогічну технологію, яка б враховувала структурні компоненти й педагогічні умови відповідної технології у цілісному освітньому процесі закладів вищої освіти.

Водночас, у педагогічній науці відсутнє чітке розуміння понять «полі- та мультикультурність особистості майбутнього філолога», як і розмежування понять полі- та мультикультурності, бракує теоретико-методологічного обґрунтування педагогічних аспектів виховання цих особистостей у цілісному освітньому просторі ЗВО, що підкреслює актуальність подальших досліджень.

Ураховуючи наявні напрацювання у педагогічній науці та ґрунтуючись на вищезазначеному, матеріал дозволяє виявити протиріччя, з одного боку, а з іншого, – потреби у полі- й мультикультурному вихованні для майбутніх філологів на таких рівнях:

– *соціально-педагогічному*: спостерігаються суттєві протиріччя, які відображають складну ситуацію щодо виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів і полілінгвальної спрямованості процесу: (а) несумісність соціального замовлення на формування цих інтеграційних якостей особистості й відсутність наукових концепцій; (б) відсутність цілісної системи виховання полі- й мультикультурної й полілінгвальної особистості у ЗВО, які уповноважені на здійснення освітнього процесу, одним із напрямків якого відповідно до спеціалізації є формування майбутніх філологів;

– *науково-педагогічному*: наявні й чітко виражені протиріччя між розробленими теоретичними положеннями щодо полі- й мультикультурного виховання майбутніх філологів і необхідністю у визначенні конкретного освітнього вектора на сучасну соціально-педагогічну дійсність з обов'язковим включенням у процес виховання діалогу й полілогу культур;

– науково-практичному: протиріччя проявляються між забезпеченням змісту виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів і відсутністю обґрунтованої технології виховання щодо полі- й мультикультурної вихованості особистості майбутніх філологів;

– факт недостатньої розробленості педагогічної технології виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів підкреслює прогалини, які потребують доопрацювання, переосмислення й обґрунтування такої педагогічної технології виховання полі- й мультикультурності, що, з іншого боку, посилюється несистемністю педагогічних впливів на відповідні процеси у сучасних ЗВО, а також невідповідністю перекладу українською мовою таких термінів, як англ. *polyculturalism* ‘полікультурність’ та англ. *multiculturalism* ‘мультикультурність’;

– виокремлюється з-поміж наявних прогалин і необхідність формування полі- й мультикультурної особистості філологів через вдосконалення методичного інструментарію для забезпечення повноцінного полі- й мультикультурного виховання у закладах вищої освіти.

Недостатня розробленість досліджуваної проблеми зумовила вибір теми дисертаційної роботи **«Теорія і практика виховання полі- та мультикультурності у майбутніх філологів».**

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тему дисертаційної роботи затверджено рішенням Вченої ради Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 1 від 11 серпня 2023 року).

Дисертацію виконано відповідно до базових положень, висновків та рекомендацій, пов’язаних зі Стратегією національно-патріотичного виховання на 2020-2025 рр., Стратегією розвитку вищої освіти України на 2021-2031 рр., Конвенцією про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження. Наукові результати, теоретичні положення та висновки дисертації безпосередньо пов’язані з тематикою науково-дослідних робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України, зокрема НДР: «Підготовка та реалізація перекладацьких проєктів у закладах вищої освіти» (державний номер реєстрації 0118U004694), у межах якої автором розроблено концепт виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Метою дослідження є теоретико-методологічне й методичне обґрунтування, розробка й експериментальна перевірка педагогічної технології формування й виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у цілісному процесі іншомовної освіти.

Об’єкт дослідження – процес виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у цілісному процесі іншомовної освіти.

Предмет дослідження – зміст і технологія виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у цілісному освітньому процесі закладу вищої освіти.

Відповідно до мети, об’єкта, предмета дослідження визначено його основні завдання:

- визначити науково-методологічні засади виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у закладах вищої освіти;
- з'ясувати генезис проблеми полі- й мультикультурного виховання для майбутніх філологів у контексті інноваційного розвитку;
- на підставі аналізу філософських і психолого-педагогічних джерел і практичного досвіду уточнити сутність та структуру полі- й мультикультурності для майбутніх філологів;
- визначити провідні ідеї концепції виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у закладах вищої освіти;
- обґрунтувати педагогічну технологію виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у закладах вищої освіти;
- розробити структурно-функціональну модель технології виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів і визначити етапи її ефективного функціонування;
- розробити науково-методичне забезпечення та спроектувати процес реалізації технології виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів як вчителів, викладачів і перекладачів сучасних мов у цілісному освітньому процесі закладів вищої освіти;
- експериментально перевірити ефективність розробленої технології виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у цілісному освітньому процесі закладів вищої освіти.

Головною *концептуальною ідеєю* дослідження є положення про те, що сучасний соціально-економічний, політичний і духовний розвиток суспільства вимагає не лише високоосвіченого, компетентного фахівця, а також особистість, яка характеризується високим рівнем культурності, свідомо відчуває цінності, проявляє творчу активність, вміє ефективно спілкуватися з представниками інших культур та проявляє толерантність до носіїв інших мов і їхніх культур. Більш того, потребу в забезпеченні полі- й мультикультурної освіти і виховання для майбутніх філологів зумовлюють наявні педагогічні, культурні та інформаційні передумови.

Концепція дослідження обґрунтовується на таких рівнях: методологічному (що відображає взаємозв'язок щодо вивчення проблеми декількох наукових підходів – системного, культурологічного, аксіологічного, рефлексивного й підходу до вибору / створення освітнього середовища), теоретичному (що формує систему ключових понять, що лежать в основі розуміння категорій, таких як «полікультурність майбутнього філолога» і «мультикультурність майбутнього філолога») і технологічному (що передбачає експериментальну апробацію технології виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у цілісному освітньому процесі).

Авторська концепція дослідження опирається на такі положення: умови глобалізації вимагають створення полі- й мультикультурної мовної особистості майбутніх філологів; мета виховання – формування гармонійної особистості, готової взаємодіяти в різних культурних середовищах та поважати як свою, так й інші мови та культури; зміст виховання передбачає розвиток у майбутніх філологів планетарної свідомості та глобального

світогляду; технології виховання полі- й мультикультурності повинні відображати принципи діалогу культур та враховувати педагогічні умови; результат виховання – нова місія філолога як модератора культур, який володіє міжкультурною компетентністю та технологіями діалогової взаємодії, здатного забезпечувати успішну групову комунікацію у процесі освоєння іноземних мов і культур, здійснювати полі- й мультикультурне виховання молоді.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальною роботою були охоплені студенти, що здобувають вищу освіту за спеціальністю 035 Філологія (германські мови та літератури (переклад включно)) у Національному університеті біоресурсів і природокористування України, Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, ДВНЗ «Донбаський держаний педагогічний університет», Луганському національному педагогічному університеті імені Тараса Шевченка.

Для розв'язання означеної вище наукової проблеми запроваджено комплекс загальнонаукових і спеціальних **методів**, завдяки яким було з'ясовано, як відображається діалектична єдність теоретичного та емпіричного рівнів пізнання, зокрема:

- *теоретичних*: аналіз і систематизація концептуальних положень наукової літератури й науково-методичних джерел для визначення її теоретико-методологічних засад і понятійно-категоріального апарату; узагальнення теоретичних положень з метою розкриття ступеня розробленості проблеми дослідження, а також змісту й структури полі- й мультикультурності у майбутніх філологів; теоретичне моделювання для створення структурно-змістової моделі технології виховання полі- й мультикультурності; аналітичне прогнозування для обґрунтування педагогічних умов розвитку полі- й мультикультурної мовної особистості майбутніх філологів; *емпіричних*: анкетування, тестування, бесіда, педагогічне спостереження, самоспостереження, проблемні ситуації з метою виявлення рівня сформованості компонентів полі- й мультикультурності; педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої технології виховання полі- й мультикультурності; *методів математичної статистики* для визначення значущості отриманих результатів експерименту в процесі статистичного опрацювання.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження.

- *Уперше розроблено* теоретико-методологічні засади процесу виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у закладах вищої освіти, що відповідають сучасним світовим тенденціям професійної підготовки та виховання майбутніх філологів у контексті між- і кроскультурної взаємодії, й охоплюють рівні: *методологічний* (концепцію, наукові підходи, закономірності, принципи); *теоретичний* (зміст і структурні компоненти), *технологічний* (функції, методи, педагогічні умови, етапи); *методичний* (діагностичний інструментарій та моніторинг), що забезпечують результативність виховання і розвиток майбутніх філологів як полі- та мультикультурної та полілінгвальної особистості;

- На підставі системного, культурологічного, аксіологічного, рефлексивного підходів і підходу до вибору / створення освітнього середовища *обґрунтовано, розроблено й поетапно реалізовано* технологію виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів, представлену як поетапне формування позитивної мотивації до полі- й мультикультурного становлення й розвитку полілінгвальної свідомості, естетичних почуттів та стійкої зацікавленості у творах вітчизняної й світової культур, освоєння лінгвокультурологічних знань та цінностей на основі толерантності та емоційної саморегуляції в процесі діалогу культур, що проявляється в здатності здійснювати між- і кроскультурну комунікацію, використовувати технології полі- й мультикультурного виховання; рефлексію педагогічної діяльності з подальшим прагненням до професійного мовленнєвого, полі- й мультикультурного саморозвитку;

- *Уточнено* в контексті досліджуваної проблеми зміст понять «полі- та мультикультурність» (як ціннісні орієнтації в між- і кроскультурній комунікації у процесі вивчення та навчання іноземних мов, які допомагають створювати більш прийнятне та різноманітне середовище для всіх учасників освітнього процесу, причому полікультурність передбачає знання і розуміння інших культур, здатність до співпраці та співіснування в глобальному суспільстві на основі подібності й прийнятті цінностей, властивих різним культурам, тоді як мультикультурність фокусується на розмаїтті й унікальності культур, де різноманітність є нормою, а відмінності обов'язково приймати й інтегрувати у свою культуру, але обов'язково поважати та вивчати), «полі- та мультикультурна мовна особистість» (як якісну характеристику філолога, що є компонентом загальної та професійно-педагогічної культури особистості та характеризується гармонійним поєднанням таких якостей: суб'єкт полілогу культур, має активну життєву позицію, володіє розвиненим почуттям емпатії та толерантності, емоційною стійкістю, вмінням жити у мирі та злагоді з людьми як представниками різних культурних груп, здатний до успішного самовизначення та продуктивної професійної діяльності в умовах культурного різноманіття суспільства), «полі- та мультикультурна й полілінгвальна (мовна) особистість майбутнього філолога» (як особистість, у структурі якої сформовано комплекс компетенцій, що дозволяє їй орієнтуватися у соціокультурній, етнокультурній та індивідуально-культурній концептосферах, що забезпечує їй можливість активної позитивної взаємодії з представниками полі- й мультикультурного світу, спілкуючись більше, ніж двома мовами);

- *Уточнено* критерії і показники полі- й мультикультурної вихованості у майбутніх філологів: *світоглядно-пізнавальний* (система лінгвокультурологічних знань; між- і кроскультурна компетентність; рівні володіння рідною та іноземною мовами); *емоційно-ціннісний* (система ціннісних орієнтацій; толерантність як повага до цінностей іншої людини / культури; готовність до діалогу й кооперації; емоційна саморегуляція в процесі міжкультурної комунікації); *мотиваційно-комунікативний* (позитивна мотивація до полі- й мультикультурного розвитку; здатність до між- і

кроскультурного спілкування; уміння обирати стиль мовної поведінки в полілінгвальному середовищі, комунікативна компетентність); *діяльнісно-рефлексивний* (здатність до використання технологій полі- й мультикультурного виховання; здатність до професійної та особистої рефлексії; прагнення до самоосвіти, до професійного мовленнєвого та полі- й мультикультурного саморозвитку); *мовно-естетичний* (сформованість естетичних почуттів та визначення зацікавленості до знайомства з вітчизняною і світовою культурами; художньо-естетична толерантність; здатність аналізувати художні тексти з метою ідентифікації художньо-естетичних цінностей, значимості літературних творів іншомовної природи в міжкультурній комунікації; культурно-духовний розвиток особистості);

- *Удосконалено* діагностичний інструментарій, науково-методичний супровід і технологічне забезпечення процесу виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у практиці ЗВО через реалізацію інструментів коучингового портфелю (коучингова бесіда; постановка цілей індивідуальних, групових і командних; проміжні етапи результатосформованості поставлених задач; модерація, медіація, фасилітація як фундаментальні засади формування кінцевого результату тощо);

- *Подальшого розвитку* набули дослідження актуальних проблем полі- й мультикультури в умовах сучасної самоідентифікації й/або інтеграції й глобалізації світових процесів у соціокультурній, геополітичній і економічній площинах; узагальнення досвіду полі- й мультикультурного виховання.

Практичне значення здобутих результатів у створенні методичного забезпечення процесів формування та виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів діяльністю педагогічної студії *«Полі- й мультикультурне виховання здобувачів вищої освіти»* з постійно діючим *семінаром-тренінгом* для викладачів і кураторів академічних груп *«Виховання полікультурної особистості майбутніх філологів: методологія, теорія і практика»* та діяльністю *«Тренінгового центру міжкультурних комунікацій і толерантності»* для студентів філологічних спеціальностей; упровадженням в освітній процес інтегрованого спецкурсу *«Полі- й мультикультурність для майбутніх філологів»*, реалізацією програми індивідуального полі- й мультикультурного розвитку здобувачів освіти (ЗО) *«Самопроєктування полі- й мультикультурної мовної особистості філолога»*, авторського тренінгу *«Коуч-технології у самовихованні полі- й мультикультурної мовної особистості філолога»*, виховними заходами з полі- й мультикультури у позааудиторній роботі з майбутніми філологами; методиками психолого-педагогічної діагностики рівнів полі- й мультикультурності за визначеними компонентами, критеріями і показниками.

Отримані основні результати і висновки дослідження можуть бути використані в навчальному процесі ЗВО під час викладання психолого-педагогічних дисциплін, проведення курсів основних методик, спеціальних курсів, семінарів, тренінгів, організації наукової діяльності студентів, а також під час проведення виробничої й педагогічної (перекладацької) практики закладами вищої освіти. Крім того, їх можна використовувати для підвищення

педагогічної майстерності викладачів і перекладачів у системі післядипломної педагогічної освіти, у процесі розроблення нормативних і варіативних навчальних курсів з педагогічних дисциплін підготовки магістрів за спеціальністю 035 Філологія «Германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська», «Германські мови та літератури (переклад включно), перша - німецька».

Публікації. Основні положення дисертації здобувачки опубліковано у 62 наукових працях, з яких 22 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 12 статей у періодичних наукових виданнях, включених до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України та/або у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, 6 статей / розділів у колективних монографіях в періодичних наукових виданнях іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, та 13 статей у періодичних наукових виданнях іншої держави; 8 тез наукових доповідей, 1 монографії.

Положення й результати **кандидатської дисертації** «Обрядові номінації весільного циклу в українській, англійській і португальській мовах: семантика, структура, функціонування» у тексті докторської дисертації не використовувалися.

Особистий внесок автора. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею.

У статтях «Формування полікультурності та полілінгвальності майбутніх викладачів іноземних і фахових мов», *Systemic approach underlying methodology to educate and cultivate polyculturality with (of) future LSP teachers in foreign language instruction*, *Cultivating polyculturalism in higher education: reflective approach*, *Polyculturalism and polylingualism in educational environment: Educational and upbringing perspectives for foreign language instruction*, «Педагогічні умови виховання полікультурності майбутніх викладачів іноземних мов» і т.д., автором за різним фокусом і критеріями визначено поняття полі- й мультикультури, полілінгвальності, окреслено проблематику осмислення сутності та створення системної моделі з полілінгвальним та полі- й мультикультурними компонентами виховання з метою розвитку майбутніх філологів в умовах тісної взаємодії із світовою культурою; досліджено освітнє середовище у світлі виховання полі- й мультикультурності в процесі навчання іноземних мов; поєднано поняття лінгвістичної, психологічної та педагогічної складових щодо висвітлення понять «середовище», «освітнє середовище», «полілінгвальне середовище» та «полі / мультикультурне середовище» як нерозривне ціле тощо. У статтях *Dialogic interaction: inclusivity of poly- / multiculturally oriented facets in foreign language instruction and acquisition*, *Paremic cliches as a spiritual layer of multicultural communication: cultivating respective values for educators*, *Advertising pragmatics of contemporary media for polylingualism and polyculturalism*, *Poly- and/or multiculturalism of future teachers in foreign language instruction: methodological facet* та ін. (у співавторстві з П. Крїмпас,

Н. Шармановою, І. Савицькою, Л. Закреницькою) авторкою визначено й описано освітні технології діалогової взаємодії у поєднанні з коучинговими компетенціями для виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів, викладачів фахових мов у тому числі, причому полі- й мультикультурно-марковані складові у структурі та змісті навчального матеріалу під час набуття студентами іншомовної компетенції є обов'язковими компонентами успішної міжкультурної комунікації в майбутньому; підкреслено нерозривний зв'язок процесу становлення полі- й мультикультурної особистості студентів з розвитком їхніх умінь самостійного пошуку нового знання, умінь і навичок вилучати ціннісні смисли з іншомовних текстів, їхні усвідомлення та перетворення на власні смисложиттєві ситуації; розглянуто й описано теоретично-методологічну складову виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів, а також у низці інших статей уточнено й продемонстровано різницю між поняттями «полікультурність» і «мультикультурність» тощо.

Результати дисертації впроваджено в освітній процес Національного університету біоресурсів і природокористування України, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка №01-13/171 від 27.03.2022), Луганського національного університету ім. Т. Шевченка (довідка 1/427 від 20.06.2022), ДВНЗ «Донбаський держаний педагогічний університет» (довідка №02-13/11 від 30.03.2023).

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дослідження доповідалися й обговорювалися на науково-практичних конференціях і методологічних семінарах різного рівня, а саме:

міжнародних: Interdyscyplinary Międzynarodowy Seminarium Naukowy Kraje Europy wschodniej w obliczu pandemii Koronawirusa SARS-cov-2, Instytut Bezpieczeństwa i Zarządzania, Akademia Pomorska w Słupsku (2021 р.), IV Міжнародна дистанційна науково-методична конференція «Передові технології реалізації освітніх ініціатив» (2021 р.), II і III Міжнародна міждисциплінарна науково-практична конференція «Мова, бізнес і право, міжкультурна комунікація: виклики сьогодення» (2021 і 2022 рр.), II і III Міжнародна конференція «Фахові мови й новітні підходи до їх викладання» (м. Київ, 2021 і 2022 рр.), Ekologia w dyskursie. Konferencja II: Wokół animal studies (Słupsk, 17-18.06.2021), V Міжнародна науково-практична конференція «Україна, Болгарія, ЄС: економічні та соціальні тенденції розвитку», Університет «Проф. Д-р Асен Златаров», м. Бургас, Болгарія, 2021 р.), Virtual International Conference. Faculty of Education, The British University in Dubai, 2021 р., Міжнародна науково-практична конференція «Україна між Сходом і Заходом: проблеми і перспективи міжкультурної комунікації» (до 150-річчя від дня народження Агатангела Кримського), 2021р., Міжнародна наукова конференція «Сучасна освіта – доступність, якість, визнання», Краматорськ, 2021 р., Міжнародна наукова конференція «Мова, культура і суспільство», 2021 р.; Міжнародна науково-практична конференція «Вища технічна освіта XXI століття: виклики, проблеми, перспективи», XI Міжнародна дистанційна

науково-практична конференція *Scientific research in XXI century* (м. Оттава, Канада, 6-8.03.2022), *Ekologia w dyskursie* (Akademia Pomorska w Słupsku, 12.05.2022), IV Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні методики навчання іноземних мов і перекладу» (Переяслав, 30.11.2022); Міжнародний науково-практичний вебінар «Проблеми та інновації у викладанні іноземної мови у закладах вищої освіти», присвячений 125-річчю НУБіП України (Київ, 24.03.2023), Міжнародна науково-практична конференція «Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України і світу» (Київ, 25.05.2023), VI Міжнародна науково-практична конференція «Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку» (Переяслав, 12-13.05.2023);

всеукраїнських: Всеукраїнська наукова онлайн конференція (24-25.01.2021), Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Проблеми філології: історія та сучасність» (2021 р.), IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Соціокомунікативний простір України: історія та сьогодення» (2021 р.), Всеукраїнська онлайн конференція «Сучасна освіта: методологія, теорія, практика» (2021 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Динамічні процеси в лексиці та граматиці слов'янських мов» (2021 р.), XI Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні» (Рівне, 20.04.2021), XIV Всеукраїнська науково-практична конференція «Інформаційні технології у професійній діяльності», присвячена 15-річчю утворення кафедри ІКТ та методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету, 2021 р., Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Динамічні процеси в лексиці та граматиці слов'янських мов» (Умань, 8–9.11.2022) невиключно;

на освітніх форумах і конференціях: II Міжнародний освітній форум «Best Educational Practices: Ukraine, Europe, World» (2021 р.), 85 Науково-технічна та науково-методична конференція університету (ХНАДУ), 11–14 травня 2021 р., Науково-методична інтернет-конференція «Викладання гуманітарних та українознавчих дисциплін засобами дистанційного навчання: теорія і практика закладів вищої освіти», 24.11.2022 року, *Voices from the War - Path to Peace: Ukrainian and international insights*. University of Luxembourg, Luxembourg, 20.10.2022, *Наукові читання до Міжнародного дня слов'янської писемності*, 17.05.2023 р., Кривий Ріг; Міжнародний науково-практичний вебінар «Everybody Talks: Strategies for Effective Discussion» (присвячений 125-річчю НУБіП України) тощо.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (809 найменування, із них 281 іноземною мовою), додатків на 102 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 586 сторінок, з яких основна частина – 402 сторінки (17 друкованих аркушів). Робота містить 18 таблиць та 13 рисунків.

У вступі обґрунтована актуальність вибраної теми дослідження, вказано на ступінь її вивченості в науковому середовищі, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження; також розкрито концептуальні засади роботи, зазначено методологію дослідження, наголошено на науковій новизні та теоретичній й практичній вагомості дисертаційної роботи; надано інформацію щодо результатів апробації дослідження та їх впровадження.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади виховання полі-та мультикультурності у майбутніх філологів у закладах вищої освіти» розкривається сутність ПМК як соціокультурного феномену у філософському, соціологічному, лінгвокультурологічному і психолого-педагогічному аспектах; здійснюється аналіз ПМК у контексті загальної і професійно-педагогічної культури філолога як ПМК мовної особистості й її становлення в умовах євроінтеграційних процесів; обґрунтовуються методологічні підходи до виховання ПМК у МФ у закладах вищої освіти.

У роботі визначено, що в умовах зміни парадигми освіти, пов'язаних із входження України в міжнародний економічний та освітній простір, інформатизацією, сучасне суспільство вимагає зміни форм, змісту, цілей і завдань ПМК освіти. Для вирішення цих питань змінюються вимоги до всіх освітніх закладів. Вказано, що ключовими *чинниками*, які сприяли науковим дослідженням у галузі ПМК освіти, є розширення міжнародних зв'язків, наростання глобалізації й інтернаціоналізації, глибше розуміння культури як явища, що проникає в усі сфери соціального життя, процеси взаємодії світових і локальних культур; парадигми як визначальні рушії соціокультурного розвитку й посилення інтегративних процесів у технологіях і науці.

З метою максимальної оптимізації змін виникає потреба в розробці оновленої моделі підготовки МФ до роботи в нових умовах, чого вимагає сучасне суспільство. На перше місце виступає готовність філолога до сприйняття сучасних тенденцій в освіті, до самовдосконалення, самоосвіти, рефлексії й саморефлексії, формування особистісної професійно-педагогічної культури і ПМК як суспільного явища, що ґрунтується на спеціальній і педагогічній освіті й передбачає високий рівень професійної і соціокультурної діяльності.

На основі аналізу праць вчених-культурологів (В. Антонюк, М. Кравець, О. Семашко, А. Щербань, В. Піча, О. Яковлев) багатоаспектного виміру набуло поняття «культура», зокрема, *ціннісного* (І. Бех, Е. Помиткін), *діяльнісного* (Е. Баллер, Н. Злобін, Е. Ржабек, Л. Сохань і ін.), *комунікативного* і *когнітивного* (В. Гудинаф, С. Geerts), *інформаційно-семіотичного* (Ю. Лотман, Д. Дубровський, А. Кармін), а також з'ясовано, що мова й культура взаємопов'язані як неповторна духовна та інтелектуальна основа кожного суспільства, через мову забезпечується внутрішня єдність та конкретно-історична цілісність суспільства, визначається динаміка соціального розвитку взагалі і розвитку кожної людини зокрема.

Сутність сучасного розуміння культури в педагогіці відображає особливий напрямок ПМК освіти, орієнтований на існування множинності культур, яке як найважливішу цінність розглядає людину, розвиток її

індивідуальної культури на основі гармонії, діалогу та взаємовпливу безлічі культур, різних за спрямованістю, рівнем з домінуючою їхньою орієнтацією на загальнолюдські цінності. Культуру як матрицю виховання особистості та запоруку її духовного розвитку розглядають С. Кострюков, В. Жадько, О. Туриніна, Г. Шевченко. Принцип ПМК в освіті у силу забезпечення потреб становлення і розвитку цілісної особистості МФ розглядається на *когнітивному* рівні як засвоєння зразків та цінностей світової культури, досвіду різних країн та народів; на *ціннісно-мотиваційному* рівні як формування установок до міжкультурної комунікації, розвиток толерантності до інших; на *діяльнісно-поведінковому* рівні як активну взаємодію з представниками різних культур та збереження власної культурної ідентичності; на *індивідуальному* рівні як пошук себе, своєї індивідуальності серед інших індивідуальностей.

Під час вивчення будь-якої мови важливо належним чином враховувати її особливе вираження як конкретної й унікальної (національної) мови, яка відтворює національний дух та національну культуру народу – носія цієї мови (Г. Грінченко, С. Скуратівський, В. Сухомлинський, К. Ушинський, О. Потебня, С. Бураго, І. Голубовська, В. фон Гумбольдт, Л. Мацько, Е. Сепір, Г. Немищенко, W. Chafe, A. Wierzbicka). «Душа культури виражається в духовній, художній, творчій діяльності народу, у його мові, і вдягається в її плоди, саме так, як душа людини укладена в її тіло» (О. Шпенглер).

На основі аналізу документів міжнародних організацій, спрямованих на підтримку реформ у системах освіти країн ЄС та інших, зокрема рекомендацій Ради Європи щодо мовної освіти, принципів Болонської декларації, «Міжкультурна компетентність для всіх: підготовка до життя у різноманітному світі» (2012), «Розвиток міжкультурної компетентності через освіту» (2013) зазначається, що сьогодні необхідно розв'язати питання, пов'язані з ПМК освітою і вихованням, оскільки без них неможливо повністю впроваджувати модернізацію освіти, розвивати духовно-моральну сферу та готувати молодь до міжкультурної взаємодії в умовах сучасного складного світу. Феномен ПМК надає важливості розуміння зближення культур, мирного вирішення конфліктів, розвитку навичок поваги до «інших», їхніх культур, мов, традицій і звичаїв, сприяє формуванню спільних завдань та цілей у процесі інтеграції, що дозволяє індивідууму усвідомити своє місце та роль у рідній культурі в контексті діалогу культур і цивілізацій під час співіснування з іншими людьми.

На основі соціального, інформаційно-семіотичного, когнітивного, комунікативного та аксіологічного підходів до тлумачення культури, які, на наш погляд, не суперечать, а доповнюють один одного, наше розуміння культури відображує її *соціальну сутність*, підкреслює її *знакову природу* та враховує її відображення у *когнітивних, ціннісних* структурах особистості. Наголошується, що мовна діяльність є одним з важливих аспектів соціальної активності людини. Шляхом вивчення мови, яка є *складовою культури*, індивід через мову приєднується до інших аспектів культури, причому цей процес відбувається впродовж постійної соціалізації, метою якої є формування

свідомості особистості та фіксування прийнятих у відповідному суспільстві моделей поведінки. Тож культура є сукупністю цінностей, норм, ідеалів, способів соціокультурної практики, зафіксована за допомогою знакових засобів в «текстах» культури; виникає внаслідок діяльності людей і з цього факту є продуктом функціонування та розвитку соціуму як системи; відображає (і виражає) діяльний, суб'єктивний початок, властивий людині як індивідуму.

На основі аналізу таких підходів як *аккультураційний, бікультурний, діалоговий, соціально-психологічний* і таких концепцій: *діяльнісної, мультиперспективної освіти, культурних відмінностей, соціального навчання*, – обґрунтовано, що «полі- й мультикультурність» – це здатність вести діалог, розуміти людину іншої культури, сприймати її такою, яка вона є, підтримувати її в критичній ситуації, а також про можливість збагачення своєї культури, коли, через розуміння іншого, збагачуєшся сам, можна стверджувати, що саме ПМК особистості є одним з ефективних засобів протистояння негативним наслідкам глобалізації, пом'якшувальним фактором глобалізаційних процесів.

З позицій наукових досліджень багатьох учених (G. Baker, M. Byram, Y. García, S. Stille, J. Clary-Lemon; S. Nieto, A. Zoccolillo) і на основі аналізу понять «культурності» (К.): «моно-К.», «бі-К.», «етно-К.», «інтер-К.», «соціо-К.», «крос-К.» проходить аналіз поняття «полі- та мультикультурність», що означає різноманіття та діалогічність наявних у суспільстві культур, освоєння основ яких забезпечує безконфліктне існування особистості у такому багатокультурному суспільстві; «ПМК особистості», у свою чергу, означає прийняття людиною духовно-моральних цінностей різних культур, культурних особливостей інших народів, що є основою формування толерантності, забезпечує успішну інтеграцію особистості у світовий культурний та освітній простір. Тому, ПМК освіта покликана сприяти культурному самовизначенню особистості, що виявляється в актуалізації національної самосвідомості та соціального вибору людини, яка володіє мовами культури та застосовує їх у процесі освоєння та збереження культурних цінностей з метою усвідомлення сенсу людського буття та самореалізації.

На основі аналізу праць, що розкривають виховні можливості ПМК та її ролі у становленні ПМК особистості (Ф. Бацевич, В. Махінов, М. Михайлова, Н. Протченко, Л. Щерба), а також методів і засобів формування окремих компонентів ПМК (В. Аврорін, У. Вайнрах, В. Дьоміна, Є. Веневцева) визначено поняття *«полі- та мультикультурна мовна особистість»* та констатовано, що ПМК у МФ визначається також професійними і особистісними якостями спеціаліста, його культурно-духовним розвитком, громадянською позицією, що є значущими складниками особистості у сучасних умовах. Тому, на основі аналізу загальної, професійно-педагогічної культури філолога та її складових, зокрема *педагогічної культури* (Л. Бондар, О. Вишневський, С. Вітвицька, В. Гриньова, І. Зязюн, Г. Шевченко, М. Фіцула), *комунікативної культури* (І. Зарецька, О. Корніяка, Т. Чмут,

В. Штифурак), *культури педагогічного спілкування* (Н. Дусь, К. Павицька, М. Паталаха, Т. Туркот) визначено поняття «*полі- та мультикультурність філологів*» як інтеграційне особистісне утворення, що є компонентом загальної та професійно-педагогічної культури, яке характеризується гармонійним сполученням сформованості складових: системи лінгвокультурологічних знань; полілінгвальної мовної свідомості, інтерсоціальних цінностей; терпимості по відношенню до представників іншої культури та саморегуляції емоційних станів; міжкультурної комунікативної компетенції; професійно-комунікативних умінь виховання ПМК та полілінгвальності ЗО, що реалізуються в професійній та культуротворчій діяльності філолога.

У розділі обґрунтовано *методологічні підходи* до процесу виховання ПМК у МФ: системний, культурологічний, аксіологічний, рефлексивний та підхід до вибору / формування освітнього середовища.

У *другому розділі «Теоретичні основи виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у закладах вищої освіти»* розкрито концептуальні ідеї ПМВ у процесі навчання МФ в умовах інтеграції і глобалізації світових процесів, а також обґрунтовано авторську концепцію виховання ПМК у МФ; розкриваються зміст і складові ПМК особистості, а також у контексті ПМК розвитку особистості обґрунтовуються критерії, показники та рівні ПМК вихованості МФ. У розділі також підкреслено, що в сучасному суспільстві зі створенням єдиного європейського ринку праці вища педагогічна освіта спрямована на виховання фахівців із високою загальною та професійною культурою, які повинні бути адаптивними, використовувати свої знання та навички в різних професійних ситуаціях, ефективно вирішувати завдання, мати соціальну відповідальність, взаємодіяти з різними соціальними групами, розвивати рефлексивне мислення та самонавчатися. Важливими аспектами є постійне вдосконалення моральних цінностей, розвиток інтелекту та підвищення культурного рівня особистості.

Визначено **концептуально-правову основу** виховання філолога, зокрема в ЗУ «Про вищу освіту»; Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Стратегії реформування освіти в Україні / Рекомендації до освітньо-виховної політики (2013р.); Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Рекомендацій Ради Європи з мовної освіти, принципів Болонської декларації тощо. У цих документах відзначається, що професійна підготовка та виховання філологів відбуваються у контексті нових реалій сучасного суспільства, яке вимагає високого рівня лінгвокультурологічних знань у майбутніх фахівців. Спрямованість на інтернаціоналізацію сучасної вищої освіти в умовах глобалізаційних процесів суттєво посилює взаємодію мов і культур, що ставить перед МФ завдання розвивати свою здатність ефективно функціонувати в професійній сфері на рівні ПМК розвитку, застосовуючи широкий спектр іншомовних комунікативних вмінь та особистісно-поведінкових рис, включаючи здатність розуміти погляди та контекст дій представників інших культур, а також адаптувати свою поведінку для подолання можливих конфліктів і забезпечення ефективної комунікації. При цьому надається важливість

визнанню різноманітності цінностей і норм, які виражені у національно-специфічних формах на рівні мови і поведінки.

На основі аналізу наукової літератури з питань ПМК освіти та професійної підготовки філологів (В. Бегей, В. Бондар, А. Зязюн, Ю. Конаржевський, Д. Мазоха, М. Супрун) і виховання студентської молоді (І. Бех, Г. Васянович, В. Гриньова, М. Євтух, І. Зязюн, Є. Зеленов, В. Кузь, В. Лозова, Р. Сопівник, Г. Пономарьова, Г. Шевченко) обґрунтовано основні положення авторської концепції виховання ПМК у МФ, в саме:

- В умовах багатоаспектного зближення країн і народів, становлення єдиного взаємозалежного світу, що глобалізується, в межах якого розширюються економічні, політичні та культурні зв'язки між країнами в галузі мовної освіти, *становлення ПМК мовної особистості МФ є пріоритетним напрямом освітньої політики держави* щодо розвитку самодостатнього, толерантного, високоосвіченого, компетентного, культурного, конкурентоспроможного спеціаліста з демократичним світоглядом, здатного конструктивно взаємодіяти в сучасному полі- та мультикультурному світі;

- *Мета полі- та мультикультурного виховання у МФ* відповідних якостей відображає процес прогресивних змін таких якостей особистості МФ, що відповідає вимогам сучасного суспільства для прогресивного, неруйнівного, гармонійного та творчого розвитку, формування знань та навичок, необхідних людині для життя та діяльності в різних культурах, а також прищеплення поваги до культури інших народів;

- *Зміст полі- та мультикультурного виховання* визначає формування планетарної свідомості, глобального світогляду та базової культури особистості, в якому цінності міжкультурної взаємодії посідають чільне місце;

- *Технології полі- та мультикультурного виховання* покликані відображати принципи діалогу культур, духовності, особистісної орієнтації, глобалізму та інтеграції, мобільності, враховувати положення комплексу дидактичних, виховних та акмеологічних педагогічних умов;

- *Результат ПМК виховання* забезпечує виконання нової місії філолога як модератора культур, який володіє системою лінгвокультурологічних знань, міжкультурною компетентністю, технологією діалогової взаємодії, забезпечуючи успішну групову комунікацію в процесі освоєння іноземних мов і культур, здійснює ПМВ дітей та молоді.

Обґрунтовано зміст і структурні компоненти виховання ПМК у МФ. Так, *когнітивний* компонент у структурі ПМК визначає сформований світогляд, полілінгвальну мовну свідомість та характеризує наявність лінгвокультурологічних знань, необхідних для професійної комунікації та міжкультурного діалогу. *Критерієм* когнітивного компонента ПМК у МФ є *світоглядно-пізнавальний* з відповідними *показниками*: система лінгвокультурологічних знань; полілінгвальна свідомість; рівень володіння рідною та іноземними мовами. *Аксіологічний* компонент в структурі ПМК у МФ характеризує ціннісні орієнтації, емоційну сферу, наявність духовно-моральних якостей МФ. *Критерієм* аксіологічного компонента ПМК у МФ є

емоційно-ціннісний з відповідними показниками: система ціннісних орієнтацій; толерантність як повага до цінностей «Іншого»; готовність до діалогу й кооперації; емоційна саморегуляція в процесі міжкультурної комунікації. *Комунікативний* компонент характеризує здатність МФ до міжкультурної взаємодії, наявність комунікативних умінь та позитивних стійких мотивів до спілкування декількома мовами, ціннісного ставлення до мов і культур носіїв мов і до своєї рідної мови і культури. *Критерієм* комунікативного компонента ПМК у МФ *є мотиваційно-комунікативний з відповідними показниками:* позитивна мотивація до ПМК розвитку; здатність до міжкультурного та кроскультурного спілкування; уміння обирати стиль мовної поведінки в полілінгвальному середовищі, комунікативна компетентність. *Саморегулятивний компонент* зумовлює рефлексивне ставлення МФ до набутих у процесі вивчення мови і культури знань (лінгвокультурологічних, професійних). *Критерієм* саморегулятивного компонента ПМК у МФ *є діяльнісно-рефлексивний з відповідними показниками:* здатність до використання технологій ПМВ; здатність до професійної та особистої рефлексії, прагнення до самоосвіти, професійного мовленнєвого та культурного саморозвитку. *Культуротворчий компонент* у структурі ПМК характеризує лінгвокультурологічний аспект художньо-естетичної культури філолога, розкриває механізм естетичного впливу мови на культурно-духовний розвиток фахівців. *Критерієм* культуротворчого компонента ПМК у МФ *є мовно-естетичний з відповідними показниками:* сформованість естетичних почуттів та зацікавленість у вітчизняній та світовій культурах, художньо-естетична толерантність; здатність аналізувати й виділяти ядро цінностей при роботі з художніми текстами рідною й іноземними мовами, художньо-естетична оцінка.

Отже, складниками ПМК у МФ визначено: *когнітивний* (система лінгвокультурологічних знань; полілінгвальна свідомість, рівень володіння рідною та іноземними мовами), *аксіологічний* (інтерсоціальні цінності; сприйняття рідного й «іншого» та емпатія; емоційна саморегуляція в процесі міжкультурної комунікації), *комунікативний* (позитивна мотивація до ПМК розвитку; міжкультурна комунікативна компетентність), *саморегулятивний* (здатність до професійної та особистої рефлексії, прагнення до самоосвіти в контексті професійного мовленнєвого та культурного саморозвитку); *культурологічний* (художньо-естетичний смак, зацікавленість до пізнання вітчизняної та світової культур, художньо-естетична толерантність в оцінюванні літературних іншомовних текстів), які характеризують ПМК мовну особистість МФ у взаємодії когнітивної, емоційної, ціннісної, саморегулятивної й діяльної сфер, визначають здатність особистості до ефективної між- і кроскультурної комунікації й толерантної взаємодії з представниками інших культур.

ПМК розвиток МФ розкрито через механізм переходу якісних показників в кількісні і визначення на цій основі рівнів ПМК розвитку здобувачів освіти: *репродуктивний, достатній, креативний (творчий)*, які передбачають сформованість усіх п'яти компонентів ПМК в їхньому

взаємозв'язку, а отже: сформовану систему лінгвокультурологічних знань; розвинену полілінгвальну свідомість філолога, високий рівень володіння рідною й іноземними мовами; сформовану систему ціннісних орієнтацій на рівні інтерцінностей, високий прояв толерантності як прийняття цінностей «Іншого»; постійну налаштованість на діалог і співпрацю; сформовану емоційну саморегуляцію в процесі між- і кроскультурної комунікації; наявність позитивної мотивації до ПМК розвитку; здатність до між- і кроскультурного спілкування; уміння обирати стиль мовної поведінки в полілінгвальному середовищі; сформовані уміння використовувати технології ПМВ до самоосвіти, до професійного мовленнєвого та культурного саморозвитку; розвиненість естетичних почуттів та інтересу до вітчизняної та світової культур, художньо-естетична толерантність; наявність умінь аналізувати художньо-естетичні цінності, здібність до художньо-естетичного оцінювання літературних іншомовних текстів.

У третьому розділі «Технологія виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у цілісному освітньому процесі закладів вищої освіти» представлено теоретичні основи організації процесу виховання ПМК у МФ у ЗВО, розроблено модель, обґрунтовано технологію виховання ПМК у МФ у цілісному освітньому процесі ЗВО та розкрито педагогічні умови, форми, методи і прийоми її реалізації.

Модель представлена як педагогічна система, складовими якої є функціонально пов'язані між собою етапи процесу становлення ПМК мовної особистості МФ, що охоплює всі структурні компоненти ПМК і містить чотири функціональні блоки: *цільовий; концептуально-методологічний, змістовно-процесуальний; критеріально-результативний, змістовне наповнення* яких показано на Рис. 1.

Підкреслено педагогічний аспект у розробці теоретичної моделі та визначенні структурних блоків, що належать до проектування і організації освітнього процесу на базі діалогу культур, особистісних і професійних цінностей, які визначені гуманістичним і творчим підходами до розвитку особистості. Підкреслено важливість умов і факторів, спрямованих на розвиток МФ як бі- та полілінгвальних, а також ПМК особистостей, зокрема заохочення активності, самостійності і внутрішньої свободи МФ, використання рефлексії в процесі їхнього особистісного і професійного становлення і розвитку, широке застосування творчого потенціалу в навчальному процесі. Зазначені різносторонні концепції передбачають безперервний процес загальної культурної, соціально-етичної та професійної еволюції особистості МФ, враховуючи гуманітарну і мовну підготовку, що відповідає суспільним потребам і особистісним амбіціям.

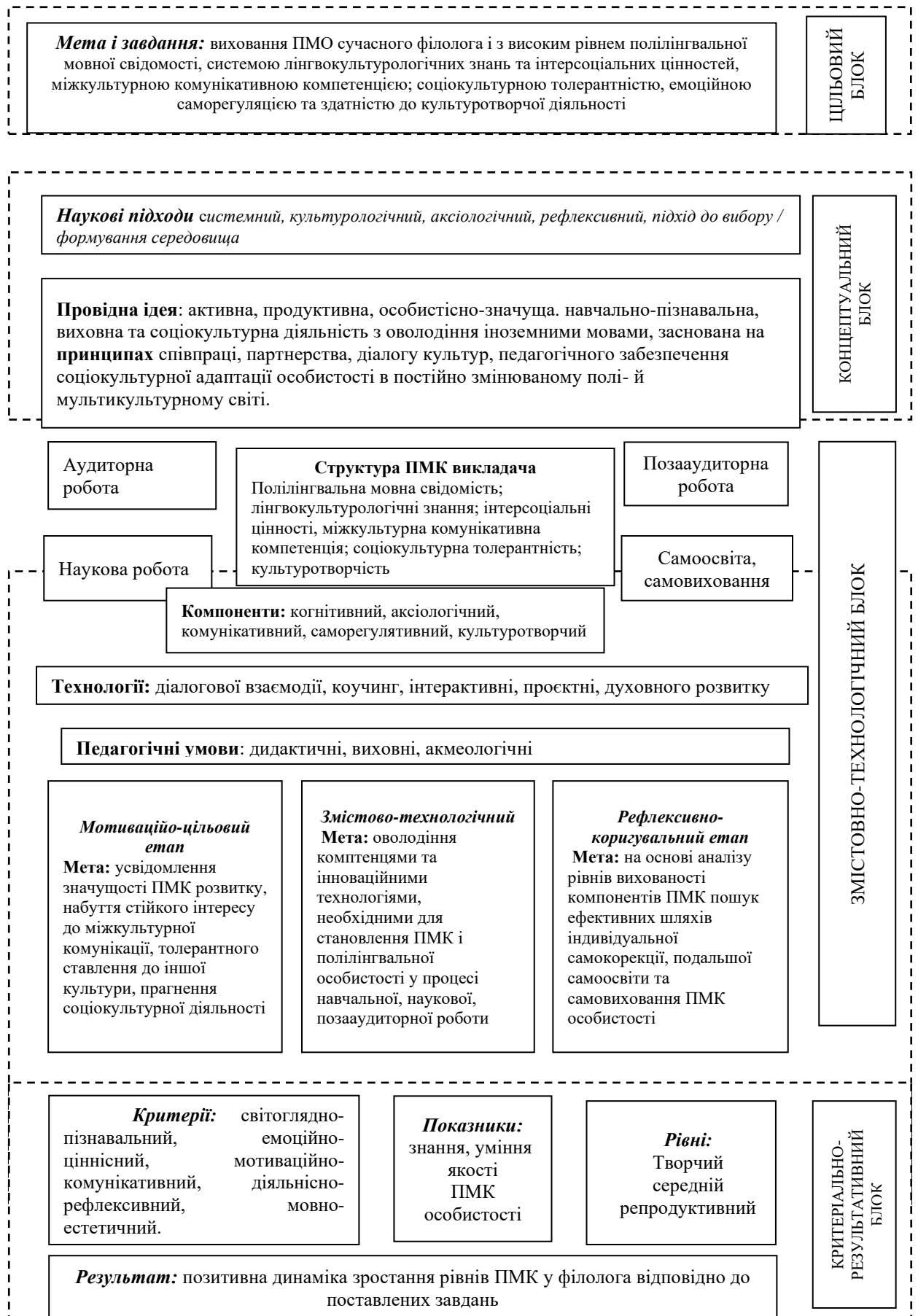

Рис.1. Модель технології виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів

Виховання ПМК виступає як критичний соціально-педагогічний принцип, який віддзеркалює актуальні суспільні тенденції у побудові й функціонуванні системи підготовки МФ в умовах інноваційних змін у ЗВО, а теоретична модель складається з чотирьох функціональних блоків: *цільовий; концептуальний, змістовно-технологічний; критеріально-результативний* (Рис. 1).

Цільовий блок моделі представлений *метою та завданнями*, тісно пов'язаний з концептуальним, що визначає *методологічні підходи, закономірності, функції й принципи* ПМК у МФ.

Стратегічною метою ПМК у МФ відповідних якостей у ЗВО є формування ПМК мовної особистості МФ як професіонала високого рівня та одночасно носія загальнолюдських цінностей і традицій національної культури, що характеризується професійними та ключовими соціальними компетенціями, такими як: самовдосконалення, громадянськість, комунікативність, соціальна взаємодія, спрямованість на професійний успіх і творчу самореалізацію, соціальна активність. *Завданнями* визначаємо виховання у ЗО особистісних якостей, необхідних для ефективної професійної діяльності МФ, позитивного ставлення до інших культурних спільнот і їхніх представників, відкритої ментальності, толерантності, емпатії, а також придбання можливості використання етичних норм поведінки у ПМК світі; розвиток духовно-моральних і культурних цінностей і потреб, етичних норм, художньо-естетичного смаку, здатності до культуротворчої діяльності й самореалізації в особистому житті й професійній діяльності.

Концептуально-методологічний блок теоретичної моделі представлено *методологічними підходами, закономірностями, принципами й функціями щодо організації процесу виховання ПМК у МФ у ЗВО*. Здійснюючи обґрунтування методологічних основ вирішення проблеми дослідження, дійшли висновку про необхідність комплексного використання таких наукових положень: системного, культурологічного, аксіологічного, рефлексивного й підходу до вибору й формування освітнього середовища, оскільки вони дозволяють виявити сутнісні характеристики, закономірності й принципи ПМК, виокремити рівні функціонування, побудувати і обґрунтувати теоретичну модель; розробити методичні основи ПМК розвитку МФ у процесі іншомовної освіти, що надає можливість розробити оцінювально-критеріальний інструментарій педагогічного моніторингу щодо констатації, розвитку та коригування феномену ПМК як багатоаспектного явища.

У процесі виховання ПМК у МФ виділяємо такі групи *закономірностей*, до яких належать: цільові, змістовні, організаційні, результативні, психологічні. *Закономірності визначення мети*: мета виховання ПМК у МФ залежить від соціального замовлення, цільових установок щодо підготовки фахівців нової формації; сучасного рівня розвитку освіти; рівня розвитку педагогічної науки і практики у сфері ПМК у процесі іншомовної підготовки фахівців. *Закономірності визначення змісту*: зміст ПМК у МФ залежить від потреб суспільства та рівня соціального та науково-технічного розвитку; рівня розвитку науки та практики ПМК освіти з даної спеціальності у ЗВО;

дидактичних, методичних та матеріальних умов. *Закономірності організації процесу*: структура виховання ПМК у МФ залежить від мети та змісту ПМК освіти й виховання у процесі навчання іноземної мови за певною спеціальністю; від організаційно-методичних умов і структури освітнього процесу ЗВО, від технологій ПМВ у ЗВО. *Закономірності результату*: якість результатів виховання ПМК у МФ залежить від продуктивності й результатів упровадженої технології; від характеру й обсягу нового матеріалу; від інтенсивності й наукової обумовленості процесу виховання.

Методологічні підходи та закономірності зумовлюють *принципи організації процесу виховання ПМК у МФ*, які представлені: *принципами іншомовної підготовки МФ*: міждисциплінарної інтеграції; домінування проблемних завдань, систематичності відтворення й закріплення засвоєних іншомовних лінгвістичних конструкцій; занурення у лінгвокультуру у вигляді інтеграції різноманітних організаційно-дидактичних конструкцій взаємодії суб'єктів комунікації; контроль якості засвоєння іншомовного лінгвістичного матеріалу у контексті розвитку професійних компетенцій; *принципами виховання студентської молоді*: демократизму, духовності, патріотизму, толерантності, індивідуалізації, варіативності; *специфічними принципами виховання ПМК*: дидактичної культуровідповідності, діалогу культур, домінування проблемних культурознавчих завдань; співвивчення мови, культури і розвитку професійно значущих якостей особистості, безперервності у саморозвитку, самоосвіті та самореалізації; *поліпрофесійної мобільності*, соціокультурної адаптації й інтеграції у ПМК середовищі.

Функціями визначено *загально-дидактичні* (освітня, розвивальна, контролю) і *спеціальні* (комунікативно-лінгвістична, професійно-компетентнісна, культурно-естетична), які реалізуються під час іншомовної освіти, безпосереднього використання іноземної мови як мови професійного спілкування з викладачами, ЗО, представниками інших країн, а також у процесі самостійної роботи над розвитком навичок іншомовного спілкування під час роботи з науковою, навчальною й художньою літературою.

Змістовно-технологічний блок структурно-змістової моделі містить такі складові: *структурні компоненти* ПМК (змістова складова), *напрями роботи, форми, методи, засоби, технології та її етапи, а також педагогічні умови*, що забезпечують ефективність цього процесу (технологічна складова).

Компонентами ПМК у МФ визначаємо такі: когнітивний, ціннісний, комунікативний, саморегулятивний та культуротворчий. *Процес* виховання ПМК у МФ визначаємо як цілісну педагогічну систему, яка на основі комплексного підходу, що інтегрує системний, культурологічний, аксіологічний, рефлексивний і підхід до вибору / формування освітнього середовища як наукові підходи, забезпечує становлення ПМК мовної особистості МФ у ЗВО, формування у них полілінгвальної свідомості, толерантності на основі гуманістичних ціннісних орієнтацій; здатності до результативного міжособистісного й між- і кроскультурного спілкування; готовності до активної та креативної діяльності у процесі освоєння та створення соціокультурного досвіду студентами як ключові передумови для

їхньої успішної соціальної адаптації та культурної інтеграції в сучасному ПМК просторі.

У виявленому виховному потенціалі становлення бі- й полілінгвальної культури у МФ у рамках узагальненого навчально-виховного процесу можна виділити такі основні компоненти: (а) *теоретичний аспект*, що включає *навчальний процес, науково-дослідницьку і проектну діяльність* МФ, спрямований на озброєння студентів знаннями про суть бі- та полілінгвізму, бі- та полілінгвальної культури й їхню роль у сучасній освіті, а також передбачає опанування студентами професійно-педагогічними технологіями навчання; (б) *практичний аспект*, що включає *позааудиторну роботу, соціально-значущі проекти, соціокультурну діяльність і педагогічну практику*, за допомогою яких у студентів формуються практичні навички й уміння білінгвально спілкуватися без перешкод; (в) *особистісний аспект*, який передбачає активну і свідому самоосвіту й самовиховання МФ з метою підвищення рівня лінгвокультурних знань, комунікативних умінь і якостей бі-/полілінгвальної мовної особистості.

Для успішної імплементації процесу виховання бі- і полілінгвальної ПМК у МФ, що відбувається у цілісному освітньо-виховному середовищі, необхідно застосовувати варіативні педагогічні умови через використання проектних, культуротворчих, проблемно-пошукових й інтерактивних технологій, оскільки включення і взаємодія психологічних і педагогічних аспектів відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної освіти і виховання, включає в себе *дидактичні, організаційно-виховні й розвивальні (акмеологічні)* чинники: (а) модульне конструювання змісту іншомовної освіти у процесі професійної підготовки МФ і його соціокультурне наповнення; (б) створення культурно-виховного бі- та полілінгвального середовища формування й розвитку ПМК як забезпечення відповідних умов для вивчення і спілкування через призму діалогу культур; (в) залучення студентів до активної участі в інтегрованому ПМК просторі для їхньої подальшої (само-)освіти та (само)розвитку; (г) діалогічна взаємодія як сприяння взаєморозумінню й обміну ідеями серед учасників освітнього процесу; (г) заохочення до (само)рефлексії студентів, що сприяє їхньому самоаналізу та вдосконаленню.

Критеріально-результативний блок теоретичної моделі виховання ПМК у МФ містить такі *критерії*: пізнавально-світоглядний, емоційно-ціннісний, мотиваційно-комунікативний, рефлексивно-діяльнісний, художньо-естетичний; *показники* по кожному з критеріїв, що відтворюють *знання, уміння і якості* ПМК мовної особистості, відповідні *рівні сформованості* (креативний, достатній, репродуктивний) і *результат експериментальної роботи*: динаміка сформованості компонентів ПМК.

На підставі *системного, синергетичного, культурологічного, аксіологічного, рефлексивного* і підходу до вибору / формування *освітнього середовища* обґрунтовано, розроблено *технологію* виховання ПМК у МФ, представлену як *поетапне формування позитивної мотивації до ПМК становлення, розвитку полілінгвальної свідомості, естетичних почуттів і зацікавленості до пізнання вітчизняної й світової культур, освоєння*

лінгвокультурологічних знань й цінностей на основі толерантності й емоційної саморегуляції в процесі діалогу культур, що проявляється в здатності здійснювати між- і кроскультурну комунікацію, використовувати технології ПМВ; рефлексію діяльності з подальшим прагненням до професійного мовленнєвого і ПМК саморозвитку.

Реалізацію технології забезпечує комплекс педагогічних умов: дидактичні, виховні та акмеологічні.

Реалізація процесу виховання ПМК у МФ здійснюється поетапно. На мотиваційно-цільовому етапі відбувається формування стійкої позитивної мотивації МФ до ПМК розвитку, набуття стійкого інтересу до набуття майбутньої професії, толерантного ставлення до іншої культури, прагнення до між- і кроскультурної комунікації; на змістово-технологічному, оволодіння ЗО лінгвокультурологічними компетенціями й інноваційними технологіями, необхідними для становлення ПМК мовної особистості в процесі навчальної, наукової, проєктної та позааудиторної виховної роботи; на рефлексивно-коригувальному етапі метою визначалася рефлексія набутих знань, на основі аналізу рівнів вихованості компонентів ПМК та пошук ефективних шляхів індивідуальної самокорекції, подальшої самоосвіти та самовиховання ПМК мовної особистості МФ.

У четвертому розділі **«Експериментальна перевірка технології виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у закладах вищої освіти»** висвітлено загальні питання організації та проведення педагогічного експерименту, розкрито етапи реалізації технології виховання ПМК у МФ у цілісному освітньому процесі ЗВО й представлено результати аналізу експериментальної роботи.

На першому етапі (пілотажному, 2017-2018 рр.) здійснено: теоретичний аналіз наукової літератури з метою вивчення проблеми, рівня її теоретичної і практичної значущості, аналіз наукового апарату дослідження; на другому (проєктному, 2018-2019 рр.) визначено теоретико-методологічні засади процесу виховання ПМК у МФ; розроблено теоретичну модель, обґрунтовано технологію й проведено констатувальний експеримент, спрямований на виявлення вихідного рівня сформованості ПМК; на третьому (формульованому, 2019-2021 рр.) оптимізовано освітній процес через упровадження розробленої технології виховання ПМК у МФ у ЗВО; на четвертому (аналітичному, 2022-2023 рр.) здійснено аналіз результатів експерименту на основі порівняння кількісних і якісних відмінностей експериментальних і контрольних груп (ЕГ і КГ) ЗО, а також обробку та узагальнення результатів дослідження.

У педагогічному експерименті взяли участь 184 (ЕГ90 і КГ94) здобувача вищої освіти. Було залучено 45 представників ЗВО, зокрема 5 керівників (17 представників адміністрації), 27 викладачів. Обсяг вибірки забезпечує репрезентативність отриманих даних.

На констатувальному етапі експерименту було встановлено, що всі залучені учасники освітнього процесу готові до участі в експерименті; з'ясовано: вихідний рівень сформованості ПМК у МФ. Вивчення сучасного стану досліджуваної проблеми показало, що ПМК складова освітнього

процесу сьогодні ще не визнається доміантною серед пріоритетів вищої освіти, що здатна готувати фахівців, які володіють компетенціями, необхідними для ефективної професійної діяльності в умовах інтеграції та глобалізації світу; недостатньо розроблена теоретико-методична, технологічна база для виховання ПМК у МФ; недостатній інформаційний рівень висвітлення проблем у педагогічній літературі, зокрема методичного характеру. Підготовка науково-педагогічних працівників (лекторів, кураторів тощо) до здійснення виховної роботи в контексті діалогу культури у сучасних умовах не є системною; виявлено недостатній рівень забезпечення методичними матеріалами щодо інноваційних технологій ПМВ, зокрема технології діалогової взаємодії. Проте увесь освітній процес у ЗВО має можливості для забезпечення ПМК розвитку МФ, формування їхнього гуманістичного світогляду, полілінгвального мислення, між- і кроскультурної компетентності і комунікативних умінь, що є професійною майстерністю філолога сучасного ЗВО. У результаті констатувального експерименту зафіксовано, що в процесі традиційної системи ПМВ більшість студентів показали достатній і початковий рівні ПМВ вихованості. Аналіз отриманих даних показав, що більша частина ЗО у середньому складає 56,4 % в ЕГ, креативний рівень сформованості ПМК 11,7% ЕГ і 13,3% КГ, а початковий рівень, відповідно, 31,9% в ЕГ і 31,1% у КГ.

Формувальний етап експериментально-дослідної роботи реалізовувався упродовж 2019–2021 років, провідною ідеєю якого стало упровадження технології діалогової взаємодії як однієї з результативних ПМВ, спрямованої на засвоєння ПМК знань, якостей, що характеризують ПМК мовну особистість (виявлення таких рис, як толерантність, співчуття, миролюбність, громадянська активність, людяність, ідентифікація з багатьма культурами та ін.), які необхідні МФ для активної й ефективної життєдіяльності у відкритому ПМК і полілінгвальному освітньому середовищі. При цьому були враховані вимоги соціокультурного, професійного оточення ЗО, що дозволило певним чином організувати освітній процес у ЗВО.

Експериментальна програма була представлена:

- комплексом завдань відповідно до концепції;
- оптимізацією навчальних дисциплін шляхом введення додаткових дидактичних одиниць лінгвокультурологічного, художньо-естетичного й етичного напрямку для оволодіння між- і кроскультурною компетентністю і набуття якостей ПМК особистості – «Ефективна між- і кроскультурна комунікація», «Побут у різних культурах», «Дозвілля й хобі по всьому світу», «Знакові пам'ятки й місця призначення»;
- впровадженням діяльністю педагогічної студії «Полі- й мультикультурне виховання здобувачів вищої освіти» з постійно діючим семінаром-тренінгом для викладачів і кураторів академічних груп «Виховання полікультурної особистості майбутніх філологів: методологія, теорія і практика» для освоєння методик психолого-педагогічної діагностики ПМК розвитку та інноваційних технологій виховання в контексті діалогу культур.

Робота в цьому напрямку відбувалася як постійно діючі семінари-тренінги для викладачів і кураторів академічних груп: «Виховання полікультурної особистості майбутніх філологів: методологія, теорія і практика» і «Коуч-технології у самовихованні полі- й мультикультурної мовної особистості філолога», а також:

- діяльністю «Тренінгового центру розвитку міжкультурних комунікацій і толерантності» для ЗО філологічних спеціальностей;

- програмою ПМК освіти й самовиховання для студентів «Коуч-технології у самовихованні полі- й мультикультурної мовної особистості філолога»;

- виховними заходами з ПМВ у позааудиторній роботі з МФ.

Упровадження експериментальної програми ПМВ ЗО проводилася у таких напрямках: набуття методичної компетентності викладачів ЗВО, які взяли участь в експерименті з ПМВ особистості; реалізація технології виховання ПМК під час аудиторних занять, науково-дослідної, проектної діяльності, виробничої практики й позааудиторних виховних заходів; самоосвіта, самовиховання і самореалізація ЗО щодо набуття рис ПМК мовної особистості МФ.

На *підготовчому етапі* відбувалося підвищення педагогічної майстерності викладачів, що взяли участь в експерименті, набуття ними інноваційних знань у галузі ПМВ та інтерактивних засобів навчання іноземним мовам у професійно-педагогічній діяльності. Перш за все, проводилася робота методичної підготовки викладачів і кураторів студентських груп до опанування форм і методів ПМВ у роботі з студентською молоддю в умовах експерименту. Для цього в освітніх закладах, які увійшли до експериментальної групи, було створено студію педагогічної майстерності: «*Полі- й мультикультурне виховання здобувачів вищої освіти*», діяльність якої була спрямована на формування у викладачів, кураторів студентських груп методичних основ ПМВ студентської молоді у нових соціокультурних умовах, пов'язаних з глобалізаційними і інтеграційними процесами.

Робота в цьому напрямку відбувалася як постійно діючі семінари-тренінги для викладачів і кураторів академічних груп: «Виховання полікультурної особистості майбутніх філологів: методологія, теорія і практика» і «Коуч-технології у самовихованні полі- й мультикультурної мовної особистості філолога».

Черговий етап *формування* експерименту був спрямований на впровадження авторської *технології виховання ПМК у МФ* у цілісний освітній процес ЗВО, обраних нами як експериментальні бази дослідження.

Робота проводилася у таких напрямках:

- виховання ПМК мовної особистості під час *освітнього процесу* як оптимізація змісту навчальних дисциплін соціокультурним контекстом; участі у науково-дослідній, проектній діяльності, проходження *педагогічної практики*, виховання у *позааудиторний час*, *самовиховання й самоосвіта* МФ.

Технологія виховання ПМК у МФ була реалізована у *мотиваційно-цільовий, змістово-технологічний і рефлексивно-коригувальний* етапи.

Метою *мотиваційно-цільового етапу* було формування стійкої позитивної мотивації ЗО до ПМК розвитку, набуття стійкого інтересу до набуття майбутньої професії, розуміння та прийняття інших культур, бажання взаємодіяти міжкультурно. На *мотиваційно-цільовому* етапі реалізації технології виховання ПМК у МФ, перш за все, необхідно було створити умови для усвідомлення ними значущості ПМК розвитку для подальшої між- і кроскультурної комунікації і толерантного ставлення до інших культур. Робота проводилася як під час аудиторних занять, так і у формі позааудиторної виховної роботи. Виховання ПМК у процесі навчання іноземним мовам відбувалося за рахунок *оптимізації й використання виховного потенціалу фахових дисциплін і здійснювалося* під час аудиторних занять з таких дисциплін: «Вступ до психолінгвістики», «Лінгвокультурологія», «Теоретичні та прикладні проблеми сучасної лінгвістики», «Теорія мовного дискурсу», «Соціолінгвістичні маркери комунікації», «Етнокультурологія, етика й естетика» і передбачала *введення в традиційне навчання активних форм і методів освоєння мовознавчих й культурологічних дисциплін*. Застосування інтерактивних методів навчання уможливило викладачів створити унікальне освітнє бі- й полілінгвальне середовище, спрямоване на розвиток мовних та культурних компетенцій студентів через діалог культур, що, в свою чергу, сприяло підвищенню активності студентів до вивчення мови і розвитку комунікативних компетенцій. Такий підхід гарантував якість та ефективність процесу виховання ПМК у МФ.

Для успішного розвитку ПМК мовної особистості і формування на цій основі між- і кроскультурної компетенції ефективним засобом на *мотиваційно-цільовому* етапі реалізації технології були застосовані *мотиваційні тренінги з метою* підсилення інтересу МФ до своєї професії у нових реаліях; реалізації принципів контекстного навчання та особистісно-орієнтованої педагогіки; введення у навчальний процес інтерактивних технологій, за допомогою яких відбувається формування мотивації. Тренінги були побудовані на принципах гуманістичності, партнерства, розвитку особистості, групи, зрозумілості та прийнятності для ЗО.

Другий (*змістово-технологічний*) етап технології виховання ПМК у МФ був спрямований на оволодіння ПМК компетентністю та інноваційними технологіями, необхідними для успішної професійної діяльності філологів, набуття методичної компетентності, розвиток якостей ПМК мовної особистості. Робота проводилася у процесі *навчальної, наукової, позааудиторної роботи та виробничої практики*. Під час освітнього процесу – аудиторних занять при вивченні дисциплін, зокрема *освітніх компонентів*: «Практичний курс англійської мови», «Друга іноземна мова», «Третя іноземна мова», – здійснювалось набуття й опанування лінгводидактичних знань і умінь, що забезпечило здатність до якісного оформлення письмового професійного мовлення, самостійної роботи з термінами; знання лінгводидактичних термінів, передбачених програмою, сприяло вмінню виконувати практичні завдання й вирішувати навчально-професійні завдання, використовувати й описувати понятійний апарат, що використовується у

наукових роботах. Дієвим засобом виховання ПМК у МФ стала розробка та впровадження в освітній процес *спеціальних курсів і факультативів*.

Однією з ефективних форм науково-дослідної роботи з формування компонентів ПМК була розробка *ЗО наукових проєктів з між- і кроскультурних комунікацій*, які розкривали різні аспекти ПМВ, і, як правило, здійснювалися у певній послідовності. На першому етапі відбувався обмін знаннями про національно-культурну своєрідність мовних картин народів світу; на другому, – усвідомлення МФ національно-культурної специфіки поведінки і мотивів людської діяльності; на третьому, – самостійний пошук вирішення життєво значущих проблемних ситуацій між- і кроскультурного характеру.

Реалізація ідеалів ПМК освітнього простору передбачає виховання почуттів толерантності, чуйності, відкритості, доброзичливості. Розвиток толерантності у МФ відбувається на основі отримання живих вражень, цілісних уявлень, правильних понять та вірних суджень про себе самого та інших. Це відбувається на основі пробудження інтересу до іншого. Через насичення середовища заходами, пов'язаними з проявами толерантності, відбувається залучення, освоєння, засвоєння та поширення досвіду толерантної взаємодії з іншими.

Однією з форм позааудиторної роботи була організація діяльності тренінгового *Центру розвитку міжкультурних комунікацій і толерантності*, діяльність якого розкривала соціально розвивальний потенціал іноземної мови, який полягає в «досить широких можливостях для оволодіння механізмами, нормами, стратегіями, тактиками соціальної взаємодії». Для його реалізації необхідно інтенсифікувати процеси міжособистісної взаємодії через активне включення ЗО в соціально-комунікативну діяльність, максимально наближену до дискурсу, що виникає у мовному середовищі ЗВО, зокрема через художньо-естетичну творчість.

Художньо-естетична творчість реалізувалася в процесі підготовки і проведення культурно-масових заходів, що відповідали специфіці культурно-духовного та мовленнєвого розвитку студентів, а саме: *кураторські години «Аукціон інтерсоціальних цінностей», «Етичні основи міжкультурної комунікації», соціально-психологічні тренінги «Толерантність – основи міжкультурної взаємодії», «Сучаний викладач – медіатор культур», панельні дискусії «Коуч-технології ефективної мовленнєвої діяльності»; «Технологія діалогового виховання»*. Позааудиторні заходи сприяли як моральному, так і естетичному розвитку студентів, формуючи їхній культурний кругозір, мотивацію, естетичний смак, творчу ініціативу та уяву, а також характер культуротворчої діяльності МФ у ході вивчення іноземної мови. Ці інтерактивні виховні методи були застосовані педагогами у подальшій їхній роботі: робота в мікрогрупах по складанню сценаріїв заходів, орієнтованих на загальнолюдські й національні цінності; інноваційні, індивідуальні і групові методи дослідження, ілюстрації та інсценізації звичаїв, свят і традицій іншої культури; «захист проєктів», бізнес-ігри, навчальні дебати, «круглі столи», виступи з доповідями, спрямовані на розгляд аспектів між- і кроскультурної

взаємодії з метою розвитку культури міжнаціонального спілкування; дослідницькі завдання; майстер-класи з аналізу різних систем освіти і виховання у порівнянні й зіставленні; ігри-подорожі, рольові ігри; ігрові та комунікативні тренінги з придбання студентами досвіду міжкультурної взаємодії та спілкування під час набуття професійних знань, в сім'ї, в комунікаційному середовищі, які формують стійкий інтерес до процесу розвитку особистісної діалогічної культури і потреб у подальшому саморозвитку; розкриття естетичного потенціалу власне предмета іноземної мови; поліхудожній розвиток МФ; розвиток їхньої творчої ініціативи й прагнення до досягнення ефективної комунікації. Інтеграція таких напрямів сприяла оптимізації навчального процесу, сприяла підвищенню мотивації студентів, розширенню їхнього культурного кругозору, спрямована на розвиток та появу якісно нового рівня естетичного смаку, що сприяє формуванню естетичного ставлення до дійсності та досягненню ефективної комунікації.

Третій, *рефлексивно-коригувальний*, етап виховання ПМК у МФ став підсумком проведеної роботи з подальшим розвитком ПМК мовної особистості з метою удосконалення набутих знань, сформованих умінь міжкультурної взаємодії для набуття професійної та особистісної успішності та повноцінної, творчої самореалізації в значущій для неї і важливої для суспільства діяльності. Рефлексивно-коригувальний етап реалізації технології виховання ПМК у МФ був пов'язаний з процесом самопізнання, самовиховання і самоосвіти ПМК мовної особистості через творче самопроєктування, ведення власного портфоліо «Міжкультурна комунікація ПМК мовної особистості», це творчий простір та одночасно професійно-орієнтований майданчик для студентів, об'єднаних любов'ю до викладання іноземних мов і культур. До уваги здобувачів було запропоновано семінар-практикум «Коуч-технології у самовихованні полі- й мультикультурної мовної особистості філолога», який був спрямований на закріплення набутих у процесі ПМК освіти та виховання таких умінь та навичок: уміння ефективно організовувати міжособистісні контакти, спілкування (у тому числі, у ПМК середовищі) і спільну діяльність усіх учасників освітнього процесу; керувати колективом у сфері професійної діяльності, толерантно сприймати соціальні, етнічні, конфесійні й культурні відмінності.

Самовиховання ПМК мовної особистості було представлено індивідуальною *програмою «Самоосвіта, самовиховання, самореалізація полі- й мультикультурної мовної особистості»*, що зумовила визначення таких завдань: подальший розвиток культурної сприйнятливості, здатності до правильної інтерпретації конкретних проявів комунікативної поведінки у різних культурах; удосконалення практичних навичок та вмій у спілкуванні з представниками інших культур; самопізнання студентів, формування адекватної «Я-концепції ПМК мовної особистості».

Результатом третього етапу реалізації технології виховання ПМК стало набуття МФ власної світоглядної позиції, ідеалів та гуманістичних цінностей; здатністю до розвитку свого інтелекту та професійних якостей;

цілеспрямованістю, підприємливістю та конкурентоспроможністю; раціональним мисленням, орієнтацією на кінцевий результат та досягнення успіху у професійній та культуротворчій діяльності; інтелігентністю й високим рівнем ПМК розвитку; умінням орієнтуватися у ПМК полілінгвальному середовищі, соціальною відповідальністю, почуттям власної гідності, національною та релігійною терпимістю, здатністю до об'єктивної самооцінки; високою соціальною активністю у різних сферах життєдіяльності, прагненням до пошуку нового, здатністю знаходити нестандартних рішення; національною свідомістю громадянина, громадянськими якостями, патріотизмом.

Поетапне впровадження технології виховання ПМК у МФ здійснювалося за допомогою поступового набуття позитивної мотивації, оволодіння студентами системою теоретичних знань, поглибленням, конкретизацією, узагальненням уже отриманих знань та сформованих на їх основі вмінь та навичок ПМВ і між- і кроскультурної комунікації на педагогічній практиці з подальшою саморефлексією та самоосвітньою діяльністю.

Аналіз загальної картини змін у рівнях полі- й мультикультурної вихованості у МФ. Якщо на початку експерименту креативний рівень у КГ і ЕГ складав 11,7%, то на контрольному етапі відбулося зростання цього показника в ЕГ до 55,3 %, а в КГ лише до 33,3 %. Достатній рівень сформованості показали ЕГ 41,5 % і КГ 56,7 %. Кількість студентів, які залишилися на адаптивному рівні зменшилася із 31,9 до 3,2 % у ЕГ, та із 31,1 до 10 % у КГ. Аналіз динаміки кількісних та якісних змін в ЕГ та КГ після проведення контрольного експерименту свідчить про ефективність упровадження результатів нашого дослідження.

Отже, розв'язання завдань дослідження надало змогу досягти його мети – наукового обґрунтування, проектування технології й впровадження в освітній процес технології виховання ПМК у МФ, що забезпечило її позитивну динаміку за усіма компонентами, а процес ПМВ виводить освітній процес на якісно новий рівень. Досліджувана проблема є багатоаспектною й не вичерпується пропонованою працею.

З позиції детальнішого опису реалізації експериментальної програми, упровадження технології відбувалося та передбачало такі етапи, як *підготовчий, організаційний і заключний*, що перехресно пов'язує вищевикладене.

На *підготовчому етапі* було проведено позитивне налаштування студентів і викладачів на спільну та продуктивну роботу з формування бі- або полілінгвальної культури МФ, використовуючи розроблену авторську програму. Програма передбачала створення сприятливого ПМК оточення в університеті для розвитку *мовних і мовленнєвих* компетенцій студентів через призму *діалогу культур*. Проводилася підготовка викладачів і кураторів до освітньо-виховної роботи через навчання на курсах з методів оцінки та діагностики рівня вихованості студентів. Була створена англійською мовою педагогічна студія *Poly- and multicultural education of the future expert* для підтримки процесу; організовано семінар-практикум «Формування якостей та

становлення МФ у контексті діалогу культур», де розглядалися теми, такі як «Формування сучасної педагогічної культури освіти», «Ціннісно-сміслові самовизначення фахівця в галузі мовознавства», «Діалог у сучасній освіті», «Діалог у між- і кроскультурній комунікації», «Освітні технології в вищих педагогічних навчальних закладах». Ці семінари-практикуми сприяли формуванню системних знань щодо сучасних виховних технологій в контексті діалогу культур і використанню інтерактивних методів викладання й проєктних технологій в культурі виховання ПМК.

На організаційному етапі була впроваджена модель організаційно-методичної системи виховання бі- й полілінгвальної ПМК у МФ у навчальному процесі ЗВО. Цей етап передбачав обрання вищих педагогічних навчальних закладів як місця проведення досліджень і експериментів. Зокрема були обрані такі напрями досліджень: 1) виховання в процесі навчання МФ у навчальних дисциплінах, пов'язаних з професійною підготовкою, таких як «Практика усного та писемного мовлення», «Вступ до мовознавства», «Теорія літератури», «Методика навчання іноземних мов у середній школі», «Теорія та практика перекладу», «Країнознавство», «Порівняльна типологія англійської та української мов», «Зарубіжна література», «Ділова англійська мова», «Новітні технології навчання іноземних мов» тощо; 2) культурологічний та психолого-педагогічний напрями, які включали в себе аспекти формування бі- та полілінгвальної ПМК у МФ, що зумовлюється як психологічними, так і педагогічними процесами.

Для досягнення поставлених цілей і задач у навчальну програму включалися такі елементи: 1) навчальні тексти та культурно-мовні зразки, що сприяли розвитку культурно-мовної діяльності в професійно-педагогічній сфері й вихованню у контексті діалогу культур; 2) комплекс завдань, які спрямовані на розвиток мовних і загальних навчальних умінь студентів, що сприяють практичному володінню елементами культурно-мовної діяльності в іншомовному середовищі; 3) змодельовані ситуації ділового спілкування, які уможлилювали підвищення загальнокультурного рівня, професійної та міжкультурної компетенції студентів ЗВО.

Методи, які забезпечили успішність процесу набуття лінгвокультурологічних знань і спільних цінностей, варіювалися й характеризувалися використанням як інноваційних, так і традиційних підходів до навчання. З-поміж них вартує зазначити такі: 1) інтерактивні методи навчання використовувалися для активізації роботи студентів та розвитку їхнього творчого мислення, аналітичних навичок → синектика, англ. *aquarium session* (методика «акваріуму»), англ. *brain ring* і *brainstorming* (мозковий штурм), англ. *case-study, or case analysis* (кейс-аналіз); 2) педагогічні ситуації бі- й полілінгвальної взаємодії допомагали студентам вільно спілкуватися та вирішувати конфліктні ситуації у бі- чи полілінгвальному середовищі → ціннісно-смісловий вибір, орієнтація, аналіз, самопрезентація, оцінка, конструктивно-творчі завдання та корекційно-моделюючі методи; 3) діалогічні форми організації навчання стимулювали активну дискусію та обмін думками між студентами й викладачами → лекції-«парадокс», семінари-

круглі столи, тренінги тощо; 4) навчальні ігри сприяли підвищенню інтересу студентів і практичному використанню набутих знань → англ. *business suit* (ділові ігри), англ. *mock-ups* (рольові й ситуативні ігри); 5) засоби індивідуалізації формування бі- й полілінгвальної культури допомагали студентам розвивати свої навички → англ. *success stories*, *digital selling*, *Insta blogging* (створення ситуацій успіху та надання рекомендацій з особистісної саморегуляції в ході професійної підготовки); 6) навчально-професійні завдання сприяли розвитку критичного мислення і практичних навичок у сфері бі- й полілінгвальної культури студентів → аналітичні, конструктивні та операційні завдання.

Для успішного виховання усіх компонентів бі- й/або полілінгвальної культури у МФ та освоєння відповідного курсу, було належним чином організовано *навчальну діяльність* (лекції, семінари для обговорення проблемних питань, дискусійні панельні заняття, англ. *masterminds* (мозкові штурми з відкритим обговоренням успіхів і невдач, філософські години тощо), *позанавчальну роботу* (години виховання, творчі заходи, екскурсії, програми виховного розважального характеру, англ. *True or False?* (Правда чи неправда?), *Q&A* (вечір запитань і відповідей) тощо) та *самостійну роботу студентів* (творче проектування, створення особистого портфоліо «Бі- чи полілінгвальна особистість: шлях до міжкультурної взаємодії», або як *Я бачу себе?*).

Під час самостійної науково-дослідної роботи студенти виконували проекти з міжкультурного спілкування за своїм вибором і узгодженням з іншими: *The Role of Language in Shaping Culture, Exploring the Geography and History of English-speaking Regions, Language, Ideology, and Cultural Respect* тощо.

Виховання бі- та полілінгвальної *полі- й мультикультури* у *позааудиторній діяльності* передбачало різноманітні форми навчання та розвитку. Однією із таких форм була діяльність *лінгвістичного центру «Білінгв»* з такими відділами, як *Бюро перекладачів, Центр англійської художньої літератури, Ресурсний центр англійської культури та Центр розвитку міжкультурних комунікацій і толерантності*. Програма діяльності центрів варіювалася від тем з лінгвокультурології до історії й країнознавства – *Linguocultural Studies and Intercultural Communication, Communication and Cultural Values, Art and Cultural Heritage, London: Light and Shadow, Treasures of Ancient Universities, Literary Heritage of the UK* й аналогічні теми щодо США, Канади, Австралії, Нової Зеландії. Діяльність *Центру розвитку міжкультурних комунікацій і толерантності* забезпечила практичний аспект виховання бі- та полілінгвальної ПМК за допомогою ділових та мовно-розвивальних ігор і тренінгів з між- і кроскультурного спілкування: *Business Communication, Intercultural Dialogue and Understanding*.

Акценти на культурологічних та естетичних вимірах у формуванні полілінгвальної і ПМК компетентності виявилися надзвичайно результативними для задоволення естетичних потреб МФ у вивченні мов та стимулювання соціокультурної активності під час організації та втілення таких культурно-

масових заходів, як кураторська година *The Individual and Their Spiritual Values*; етико-психологічний тренінг *Ethics of Communication*; диспут *Moral Norms and Human Values*; дискусія «Саморозвиток викладача Майбутнього» тощо.

На третьому, *рефлексивному етапі* виховання бі- та полілінгвальної ПМК у МФ акцент робився на вдосконаленні їхніх бі- й полілінгвальних компетенцій. Основними формами роботи на цьому етапі стала студентська *педагогічна практика*, під час якої студенти розвивали власний педагогічний стиль та займалися *самовихованням* для поліпшення своїх особистих якостей як МФ.

Отриманий під час навчання досвід було успішно використано в педагогічній практиці під час розробки та проведення виховних заходів з між- і кроскультурної спрямованості: «Сила культурного впливу: сприйняття та адаптація» (*The Power of Cultural Influence: Perception and Adaptation*), «Інтеркультурна співпраця: навчальні взаємодії» (*Intercultural Collaboration: Educational Interactions*), «Мовний калейдоскоп: розвиток білінгвального потенціалу» (*Language Kaleidoscope: Developing Bilingual Potential*), «Культурна різноманітність і міжкультурне спілкування» (*Cultural Diversity and Intercultural Communication*), «Естетичні аспекти вивчення мови та культури» (*Aesthetic Aspects of Language and Culture Study*). Ці заходи сприяли розвитку відкритості, емпатії, навичок уникнення конфліктів, громадянської активності та культурної самосвідомості, а такі якості важливі для успішної адаптації в сучасному ПМК світі, відповідають принципам «діалогу культур» і підтримують готовність до поваги до історичної спадщини та культурних традицій різних націй.

Самовиховання і самоосвіта МФ розглядається як неперервний та динамічний процес, тобто такий, що передбачає безперервність і тривалість його здійснення, який лежить в основі формування та становлення бі- й полілінгвальної особистості під час самопізнання студентів та формування у них адекватної «Я-концепції». Для досягнення цілей ПМК було впроваджено різноманітні методи і підходи: введення щоденника «Мовне розмаїття та культурна спадщина» (*Linguistic Diversity and Cultural Heritage*) і «Мовні та культурні аспекти» (*Language and Cultural Aspects*), проведення роботи з практичною частиною методичного посібника «Самовиховання та самореалізація в між- і кроскультурному спілкуванні» (*Self-Education and Self-Realization in Intercultural Communication*), створення власного портфоліо під назвою «Міжкультурна освіта: розвиток багатомовності та культурного розмаїття» (*Intercultural Education: Fostering Multilingualism and Cultural Diversity*).

На *контрольному (аналітичному)* етапі дослідження проводився аналіз відмінностей між ЕГ і КГ студентів, включаючи обробку та узагальнення результатів; розглядалися практичні висновки та рекомендації для впровадження отриманих результатів в діяльність ЗВО. Порівняльний аналіз даних ЕГ і КГ щодо всіх аспектів ПМК у МФ включав використання діагностик для визначення рівня освоєних знань, умінь володіти іноземною мовою, ціннісних переконань, емоційних компонентів та інших факторів.

Важливо було визначити експериментальні чинники, що впливали на ефективність освітньо-виховного процесу в ЗВО.

Узагальнені результати аналізу сформованості бі- і полілінгвальної ПМК у МФ на початковому (констатувальному) і контрольному етапах експерименту внаслідок математичної обробки свідчать, що була зафіксована висока сформованість бі- і полілінгвальної ПМК у студентів.

У ЕГ відбувся зріст від 8% до 21%, в той час як у КГ він лише незначно змінився з 9% до 10%. Середній рівень також покращився, з позитивною динамікою від 56% до 73% в ЕГ. Після впровадження інноваційної методики професійного виховання ПМК у МФ у контексті міжкультурного діалогу в ЕГ рівень несприйняття зменшився з 36% до 6%, а у КГ – з 36% до 31%.

Зміни у знаннях, уміннях і навичках студентів можна описати як сформовані риси бі- і полілінгвальної ПМК особистості МФ, які відрізняються від КГ своєю виразністю уявлень про сутність ПМК та її змісту, що свідчить про якість і успішність впровадження технології.

Отже, систематизація й узагальнення порівняльного аналізу результатів упровадження розробленої моделі організаційно-методичної системи виховання ПМК у МФ свідчить про високу ефективність проведеної експериментальної роботи.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено комплексне ґрунтовне дослідження проблеми виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у закладах вищої освіти. Одержані результати свідчать про позитивний вплив запропонованої авторської технології на результативність полі- й мультикультурної вихованості у студентів – майбутніх філологів, що дало підстави для таких висновків.

1. Визначено науково-методологічні засади процесу виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у закладах вищої освіти, що відповідають сучасним світовим тенденціям професійної підготовки й виховання майбутніх фахівців у контексті між- і кроскультурної взаємодії, й охоплюють рівні: методологічний (концепцію, наукові підходи, закономірності, принципи); теоретичний (зміст і структурні компоненти), технологічний (функції, методи, педагогічні умови, етапи); методичний (діагностичний інструментарій та моніторинг), що забезпечують результативність виховання майбутніх філологів як полі- й мультикультурну і полілінгвальну мовну особистість.

2. У контексті інноваційного розвитку з'ясовано генезис викликів полі- й мультикультурної освіти для майбутніх філологів у закладах вищої освіти й визначено наукові підходи, покладені в основу процесу виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів: системний, що дозволяє розглядати полі- й мультикультурність як сукупність структурних компонентів; культурологічний, що враховує освоєння культурних універсалій; аксіологічний, який визначає ціннісні основи виховання полі- й мультикультурності; рефлексивний, що передбачає пізнання інших культур

через культурну рефлексію та критичну самооцінку; і підхід до вибору / формування освітнього середовища, що вимагає створення полі- й мультикультурного освітнього простору сучасного закладу вищої освіти як культурно-виховного середовища з діалогічною й полілогічною взаємодією, де конструюється ідеал майбутнього філолога як моделі полі- й мультикультурної мовної особистості.

3. На основі теоретичного аналізу визначено систему вихідних понять в основі та структурі таких категорій: «полікультурність», «мультикультурність», «полі- й мультикультурна мовна особистість», «полі- й мультикультурність у філологів» як соціокультурні явища в контексті європейського виміру. «Полі- й мультикультурність у філологів» визначаємо як інтеграційне особистісне утворення, що є компонентом загальної та професійно-педагогічної культури та характеризується гармонійним сполученням сформованості таких складових, як: системи лінгвокультурологічних знань, полілінгвальної мовної свідомості, інтерсоціальних цінностей; толерантності по відношенню до представників іншої культури та емоційної саморегуляції; між- і кроскультурної комунікативної компетенції; професійно-комунікативних умінь виховання полі- й мультикультурності і полілінгвальності у здобувачів освіти, що реалізуються в професійній і культуротворчій діяльності філолога.

Визначено критерії і показники полі- й мультикультурної вихованості у філологів: світоглядно-пізнавальний (система лінгвокультурологічних знань; полілінгвальна свідомість, рівень володіння рідною та іноземними мовами); емоційно-ціннісний (система ціннісних орієнтацій; толерантність як прийняття цінностей іншої людини, іншої культури; налаштованість на діалог і кооперацію; емоційна саморегуляція в процесі між- і кроскультурної комунікації); мотиваційно-комунікативний (позитивна мотивація до полі- й мультикультурного розвитку; здатність до між- і кроскультурного спілкування; уміння обирати стиль мовної поведінки в полілінгвальному середовищі); діяльнісно-рефлексивний (здатність до використання технологій полі- й мультикультурного виховання; здатність до професійної та особистої рефлексії, прагнення до самоосвіти, прагнення до професійного мовленнєвого та культурного саморозвитку); мовно-естетичний (сформованість естетичних почуттів й інтересу до вітчизняної та світової культури, художньо-естетична толерантність; уміння аналізувати художньо-естетичні цінності, дати художньо-естетичну оцінку літературним іншомовним текстам). Обґрунтовано рівні сформованості полі- й мультикультурності у майбутніх філологів (креативний, достатній, початковий / репродуктивний).

4. На підставі теоретичного аналізу були виокремлені основні положення концепції виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у закладах вищої освіти, які ґрунтуються на принципах толерантності, культурної компетенції, (бі-)полілінгвальності та між- і кроскультурної комунікації й віддзеркалюють розвиток особистості, зорієнтованої на глобальні цінності та культурну різноманітність. У результаті відбувається формування самостійної, толерантної, вишуканої особистості з

розвиненим демократичним світоглядом і готовності до співпраці в умовах глобального світу. Технології виховання підкреслюють принципи діалогу культур, мобільності та інтеграції, й майбутній філолог тепер володіє лінгвокультурологічними знаннями, між- і кроскультурною компетентністю, забезпечуючи успішну комунікацію в процесі вивчення іноземних мов і культур, а також здійснює полі- й мультикультурне виховання молоді.

5. На підставі системного, культурологічного, аксіологічного, рефлексивного підходів і підходу до вибору й формування освітнього середовища обґрунтовано, розроблено та поетапно реалізовано технологію виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів і визначено етапи її ефективного функціонування.

6. Модель виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів представлена як педагогічна система, складовими якої є функціонально пов'язані між собою етапи процесу становлення полі- й мультикультурної мовної особистості майбутнього філолога; охоплює всі структурні компоненти полі- й мультикультурності; містить чотири функціональні блоки: цільовий; концептуально-методологічний, змістовно-процесуальний; критеріально-результативний.

7. Розроблено науково-методичне забезпечення й спроектовано процес реалізації технології виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів, що представлено діяльністю педагогічної студії «Полі- й мультикультурне виховання здобувачів вищої освіти» з постійно діючим семінаром-тренінгом для викладачів і кураторів академічних груп «Виховання полікультурної особистості майбутніх філологів: методологія, теорія і практика» і діяльністю «Тренінгового центру міжкультурних комунікацій і толерантності» для майбутніх філологів; упровадженням в освітній процес інтегрованого спецкурсу «Полі- й мультикультурність для майбутніх філологів»; реалізацією програми індивідуального полі- й мультикультурного розвитку здобувачів освіти «Самопроєктування полі- й мультикультурної мовної особистості філолога»; авторського тренінгу «Коуч-технології у самовихованні полі- й мультикультурної мовної особистості філолога».

Визначено комплекс педагогічних умов: а) дидактичні (інтеграція навчання іноземним мовам з полі- й мультикультурним компонентом; застосування технології інтерактивного навчання); б) виховні (формування полі- й мультикультурного середовища; взаємодія у позааудиторній роботі); в) акмеологічні (мотивація до полі- й мультикультурного саморозвитку, орієнтація на полілінгвальність; розвиток саморефлексії та саморегуляції засобами коуч-технологій).

8. При реалізації технології виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів здійснено експериментальну перевірку ефективності розробленої технології й валідність отриманих результатів у закладах вищої освіти. Відповідно до визначених критеріїв, показників і рівнів було проведено констатувальний етап експерименту, результати якого визначили вихідний рівень сформованості кожного з компонентів полі- й мультикультурності у майбутніх філологів й обґрунтовано необхідність впровадження технології

полі- й мультикультурного виховання у цілісний освітній процес закладів вищої освіти. У результаті констатувального експерименту зафіксовано, що в процесі традиційної системи полі- й мультикультурного розвитку більшість студентів показали достатній та початковий рівні полі- й мультикультурної вихованості. Аналіз отриманих даних показав, що більша частина майбутніх філологів мають достатній рівень сформованості полі- й мультикультурності. Кількість таких респондентів у середньому складає 56,4% в експериментальній групі, креативний рівень сформованості полі- й мультикультурності 11,7% і 13,3% в експериментальній і контрольній групах, а початковий рівень 31,9% і 31,1% за такими відповідними групами.

Упровадження експериментальної програми полі- й мультикультурного виховання у майбутніх філологів проводилося у таких напрямках: набуття методичної компетентності викладачів у закладах вищої освіти, які взяли участь в експерименті з полі- й мультикультурного виховання особистості; реалізація технології виховання полі- й мультикультурності під час аудиторних занять, науково-дослідної, проектної діяльності, виробничої практики і позааудиторних виховних заходів; самоосвіта, самовиховання та самореалізація здобувачів освіти щодо набуття рис полі- й мультикультурної мовної особистості майбутнього філолога.

Якісні зміни, що відбулися у знаннях, уміннях і навичках студентів можна охарактеризувати як сформовані якості полі- й мультикультурної мовної особистості, що свідчить про результативність упровадженням розробленої технології виховання полі- й мультикультурності в освітній процес закладів вищої освіти. Упровадження технології виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів забезпечило становлення полі- й мультикультурної мовної особистості, яка сприймає і розуміє полі- й мультикультурність як провідний світоглядний, культурологічний, мовний феномен людського буття на основі поваги до унікальності іншої культури та мови, а також ціннісних орієнтацій іншомовного соціуму. Студенти експериментальної групи демонструють якості полі- й мультикультурної мовної особистості, яка відчуває духовну єдність поколінь, культури та історії рідного народу на основі емоційно-ціннісного переживання особистої причетності до цінностей рідної культури й усвідомлення національно-культурної самоідентифікації; полі- й мультикультурна мовна особистість володіє навичками між- і кроскультурної взаємодії на основі набутих лінгвокультурологічних та професійно-педагогічних знань, комунікативної техніки.

Виконане дослідження не вичерпує вирішення нагальних проблем полі- й мультикультурної освіти і виховання майбутніх філологів. Важливими залишаються проблеми, які потребують дослідження: криза виховання Людини в навчальних закладах різних типів і шляхи її подолання в умовах воєнного протистояння; формування у студентської молоді ідеалу Людини дієвого патріотизму через призму мультикультурності; розробка інноваційних методик виховання Людини Совісті, Честі і Гідності як майбутнього філолога в полі- й мультикультурному континуумі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Чайка О.І. Полі- та мультикультурність викладача іноземних мов: теорія і практика : монографія. Національний університет біоресурсів і природокористування України. Харків, 2023. 480 с. (24 др. арк.). DOI: 10.15587-2/978-617-8242-00-8

Колективні монографії

2. Chaika, O., Sharmanova, N. (2022). Ethnosymbolism of zoonyms in poly-cultural and poly-lingual contexts. In: *Ekologia w dyskursie. Wokół animal studies* (ed. by Daniel Kalinowski i Sebastian Szmyjda). Słupsk, s. 17-38.

3. Chaika, O., Sharmanova, N. (2023). Innovative efficiency models in foreign language communication: lifelong learning and multiculturalism. *Lifelong learning: models and methods of implementation*. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 59–88.

4. Chaika, O. (2023). International Cultural Ecology: Multicultural and Multilingual Risks (based on the surveys and materials from the Russia-Ukraine war), in: *Ekologia w dyskursie. Krajobraz naturalny i kulturowy*, Słupsk, s. 31-64.

Статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України

5. Chaika, O. I. (2020). Communicative strategies in cross-cultural business environment, *International Journal of Philology*, 11(1), 114-121.

6. Chaika, O. I. (2020). Communication strategies in instruction / acquisition of languages for specific purposes, *International Journal of Philology*, 11(2), 110-116.

7. Чайка, О. (2021). Формування полікультурності та полілінгвальності майбутніх викладачів іноземних і фахових мов. *Міжнародний філологічний часопис*. Київ: «Міленіум», 133-139.

8. Chaika, O. (2021). Systemic approach underlying methodology to educate and cultivate polyculturality with (of) future LSP teachers in foreign language instruction. *Молодь і ринок*, 5(191), pp. 37-41.

9. Chaika, O. (2021). Cultivating polyculturalism in higher education: reflective approach. *International Journal of Philology*, 12(4).

10. Chaika, O. (2021). Polyculturalism and polylingualism in educational environment: Educational and upbringing perspectives for foreign language instruction. *Молодь і ринок*, 10(196). С.92-98.

11. Chaika, O., Pace, M. (2021). Environmental approach in higher education for polyculturalism in foreign language instruction. *Молодь і ринок*, 9(195). С. 52-55.

12. Chaika, O. (2022). Developing Technology of Dialogic Interaction: Meeting the Requirements for Polyculturalism in Modern Education. *Humanitarian Studios: Pedagogics, Psychology, Philosophy*, 13(1), 62-69.
13. Chaika, O. (2022). Technology of Dialogic Interaction as a Means of Fostering Polyculturalism with Future Foreign Language Teachers. *Humanitarian Studios: Pedagogics, Psychology, Philosophy*, 13(3), 103-111.
14. Chaika, O. (2022). Workshops and trainings for dialogic interaction: polyculturally centric approach in modern education. *Humanitarian Studios: Pedagogics, Psychology, Philosophy*, 13 (2), 63-71.
15. Chaika, O. (2021). Проєктування процесу виховання полікультурності майбутніх викладачів іноземних мов. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 3(102), 358-371.
16. **Chaika, O.**, Krimpas, P.G. (2022). Dialogic interaction: inclusivity of poly- / multiculturally oriented facets in foreign language instruction and acquisition. *Molod i Rynok [Youth and Market]*, 1(199), p. 81-88.
17. Chaika, O. (2022). Poly- / multicultural education in foreign language teaching. *International Journal of Philology*, 13 (2), 99-108.
18. Krimpas, P.G., & **Chaika, O.** (2022). Some Desiderata in Teaching Scientific and Legal LSP in Modern Greek: The Case of Loanwords. *International Journal of Philology*, 13 (3), 102-111.
19. Chaika, O. (2022). Implementing Technology of Poly- / Multicultural Education for Future Foreign Language Teachers: Integrated Approach. *International Journal of Philology*, 13(4), 102-109.
20. Chaika, O. (2023). Pedagogical shift in contemporary foreign language teaching: based on multi-cultural / lingual data sets. *International Journal of Philology*, 14(1), 112-121.
21. Chaika, O. (2023). Benefits of Multiculturalism for Foreign Language Teaching. *Molod i Rynok [Youth and Market]*, 3(211), 82-89.
22. Chaika, O. (2023). Cultural Sensitivity and Diversity Training for Foreign Language Teachers. *Contemporary Studies in Foreign Philology*, 2(24), 396-410. <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2023.24.396-410>
23. Chaika, O. (2023). Key Advantages of Multiculturalism for Foreign Language Teaching and Learning. *Humanitarian Studios: Pedagogics, Psychology, Philosophy*, 14(1), 119-128.
24. Chaika, O. (2023). The role of artificial intelligence in higher education, *Molod i Rynok [Youth and Market]*, 6-7(214-215), 69-74.
25. Chaika, O. (2023). Multiculturalism in the Educational System of the Grand Duchy of Luxembourg: Key Benefits. *International Journal of Philology*, 14(3), *International Journal of Philology*, 14(3), 101-108,
26. Chaika, O. (2023). Translanguaging in Multilingual Classrooms: A Case Study Analysis. *Philological Review*, 1(21), 127-135,

**Статті у періодичних наукових виданнях,
включених до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України
та/або у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних
Web of Science Core Collection та/або Scopus**

27. Kravchenko, N., **Chaika, O.**, Blidchenko-Naiko, V., & Davydova, T. (2021). Polysemantic allusion in a polycultural dimension: definition, structure and semantics (based on Pratchett's Discworld). *Journal of Language and Linguistic Studies*, 17(4), 1907-1919.

28. **Chaika, O.**, Savytska, I., Sharmanova, N. (2021). Revisiting Term Studies in Modern Poly-Cultural and Poly-Lingual Contexts: Methodological Approach. *WISDOM*, 19(3), 17-29.

29. **Chaika, O.**, Savytska, I., Sharmanova, N., Zakrenytska, L. (2021). Poly-and/or multiculturalism of future teachers in foreign language instruction: methodological facet. *WISDOM*, 4(20), 126-138.

30. **Chaika, O.**, Chahrak, N., Zhumbei, M., Apelt, H., Kopchak, L., & Litvinova, A. (2021). Pedagogical framework for poly multicultural education of foreign language students seeking a degree in teaching. *International Journal of Health Sciences*, 5(3), 605-616.

31. **Chaika, O.**, Lytvyniuk, O., Trofymenko, A., Zaluzhna, O., & Shepel, Y. Fundamentals of poly- / multicultural education for a modern foreign language instructor in the system of their professional and personal growth. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, Special Issue (11/02-XXIV), 150-155.

32. Kravchenko, N., **Chaika, O.**, Kryknitska, I., Letunovska, I., & Yudenko, O. (2022). Commissive Modality of International Legal Discourse: An Implicit Mitigation of the Bindingness. *Theory and Practice in Language Studies*, 12 (6), pp. 1039- 1047.

33. **Chaika, O.**, Polishchuk, O., Honcharuk, L., Hutyriak, O., & Kolodina, L. (2022). Poly- / Multicultural Education of Future Foreign Language Teachers in a Crosscultural Multilingual Environment. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 12(1), Special Issue XXVI, 122-128.

34. **Chaika, O.**, Absaliyeva, Y., Marchuk, V., Dovhaniuk, E., & Kolesnykov, A. (2022). Poly- and multiculturalism underpinning personality formation of future foreign language teachers. *Amazonia Investiga*, 11(52), 221-231.

35. **Chaika, O.**, Vakulyk, I., & Hutyriak, O. (2023). Multiculturalism in education: teaching foreign languages and translation. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 13/01-XXXIII, p. 10-16.

36. **Chaika, O.**, Sharmanova, N., Maliuga, N., & Savytska, I. (2022). Multiculturalism in modern mass media: analysis of stereotypes. *Amazonia Investiga*, 11(60), 10-22.

37. Chaika, O., Domina, V., & Olishevych, V. (2023). Cambiando los paradigmas en educación: la enseñanza de lenguas extranjeras a través de la comunicación. *Educación Y Humanismo*, 25(45).

38. Chaika, O., Domina, V., Nikolaienko, S., & Fedosii, O. (2023). Zero Tolerance to Plagiarism in Multicultural Teamwork: Challenges for English-

Speaking non-EU and EU Academics. World Journal of English Language, 13 (4), 14-22.

Статті в періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу

39. Chaika, O. (2021). Impact of COVID-19 on Educational Process in University: Case Study, *Social Studies: Theory and Practice*, 10 (1), 55-64.

40. Sharmanova, N., **Chaika, O.**, Berezovska-Savchuk, N., Denysiuk, V. Slavic Paremiology as a Linguistic Science: Traditional and Contemporary Trends. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 557. Proceedings of the International Conference on New Trends in Languages, Literature and Social Communications (ICNTLLSC 2021). Atlantis Press.

41. Onikienko, I., Bratchenko, L., Mintii, I., & **Chaika, O.** (2022). Remote study for the humanities and social sciences: digitization and coaching. 3rd International Conference on History, Theory and Methodology of Learning (ICHTML 2022), Kryvyi Rih, Ukraine, May 16-17, 2022 (V. Hamaniuk, S. Semerikov and Y. Shramko (Eds.)). *SHS Web of Conferences*, Vol. 142, <https://doi.org/10.1051/shsconf/202214203001>

Статті в періодичних наукових виданнях інших держав

42. Chaika, O. (2021). Can leadership-coaching mind-set substitute that of crisis management in higher education? *Journal for Researching Education Practice and Theory (JREPT)*, 4(2) (Special Issue), pp. 14-50.

43. **Chaika, O.**, Sharmanova, N. (2021). Paremic cliches as a spiritual layer of multicultural communication: cultivating respective values for educators. *International Journal of Social Science and Human Research*, 4 (4), 812 -823.

44. **Chaika, O.**, Sharmanova, N. Advertising pragmatics of contemporary media for polylingualism and polyculturalism. *International Journal of Social Science and Human Research*, 04 (05), 1215-1221.

45. **Chaika, O.**, Sharmanova, N., Zakrenytska, L. Communication driven polyculturality of modern TV journalism: polylingual focus for future LSP teachers. *International Journal of Social Science and Human Research*, Vol. 04 (06). P. 1520-1529.

46. **Chaika, O.**, Vorotniak, L. (2021). Poly-/multiculturality in higher education: methodological level of the research concept. *International Journal of Social Science and Human Research*, Vol. 04 (07). P. 1962-1969.

47. **Chaika, O.**, Sharmanova, N., Zakrenytska, L. (2021). Formation of Multiculturalism via Phraseology. In: *International Journal of Social Science and Human Research*, Vol. 04 (08). P. 2160-2168.

48. Chaika, O. (2021). Pedagogical framework for polyculturalism in higher education: foreign language instruction. *International Journal of Social Science and Human Research*, Vol. 04 (10). P. 2703-2708.

49. Chaika, O. (2021). Adoption of Team Coaching Competencies for Innovative Translation and Foreign Language Instruction: Polylingual and Polycultural Dimensions in Higher Education. *International journal of social science and human research*, 04(11), 3420–3431.

50. Chaika, O. (2021). Implementing a Program on Poly- / Multiculturalism for Future Teachers of Foreign Languages: Practice-Oriented Approach. *International journal of social science and human research*, 04(12), 3630–3639.

51. Chaika, O. (2022). Dialogic Interaction in Foreign Language Instruction and Acquisition: Implementation Stages for Poly- / Multicultural Education. *International Journal of Social Science and Human Research*, Vol. 05 (02). P. 718-725.

52. Chaika, O. (2022). Foreign Language Teaching: Content of Poly- And Multicultural Education. *International journal of social science and human research*, 05(08), 3614–3621.

53. Chaika, O. (2023). Role of Reflective Practice in Foreign Language Teaching and Learning via Multicultural Education. *International Journal of Social Science and Human Research*, 6 (2), 1343-1350.

54. Chaika, O. (2023). Multicultural Education in Foreign Language Teaching: Task-Based Approach. *International Journal of Social Science and Human Research*, 06(03), 1476–1482.

Тези наукових доповідей

55. Chaika, O. (2021). Modernising Higher Education Content and Structure with Coaching Competency. *Сучасна освіта – доступність, якість, визнання: збірник наукових праць XII міжнародної науково-методичної конференції, 16–18 листопада 2021 року, м. Краматорськ [за заг. ред. д-ра техн. наук., проф. С. В. Ковалевського і Hon.D.Sc., prof. Dasic Predrag]. Краматорськ : ДДМА, 2021. С. 15-18.*

56. Chaika, O. (2022). Polycultural education via coaching. *Conference Proceedings: Scientific research in XXI century, 6-8 March 2022. Ottawa, Canada. Scientific Collection «Interconf», no 101, 97-107.*

57. Chaika, O. (2021). Term in terminologies: structure and proposed typology in multicultural and polylingual communication. *Proceedings of II International Interdisciplinary Conference “Language, Business and Law, Intercultural Communication: Challenges of Today” (Chaika, O., & Kumar, A., eds.), ABS BOOKS, Delhi.*

58. Chaika, O. (2021). Frequently used syntagms for monomials in translating coaching terminology: multicultural facet for educating university instructing staff. II Міжнародна конференція «Фахові мови й новітні підходи до їх викладання», м. Київ, 19-20 травня 2021 р.

59. Chaika, O. (2021). Leadership in Times of Crisis vs Crisis Management in Education. *Leading Education in Times of Crisis and Beyond*. Virtual International Conference. Faculty of Education, The British University in Dubai. 29 May 2021.

60. Chaika, O. Financial, Banking and Legal Terminology in EU Cross-Culture. *Ukraine, Bulgaria, EU: Economic and Social Development Trends: materials of V International Scientific and Practical Conference* (Burgas, Bulgaria, 26 June – 04 July 2021). Burgas: Avangard Prima, 2021. 188 p.

61. Chaika, O. (2024). Polyculture vs multicultural via Ukraine's lens: what's in concept? Матеріали III міжнародної інтердисциплінарної конференції «Мова, бізнес і право, міжкультурна комунікація: виклики сьогодення», 30-31 березня 2022, Київ, Україна; с. 16-20.

62. Chaika, O. (2024). Polycultural tolerance in international business and law. III International Conference *Languages for Specific Purposes and Ways of Instruction and Acquisition: Innovative Approach*, Kyiv, Ukraine, 6-7 April 2022; p. 24-29.

АНОТАЦІЯ

Чайка О.І. Теорія і практика виховання полі- та мультикультурності у майбутніх філологів – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 «Теорія і методика виховання» (011 – Освітні, педагогічні науки). – Національний університет біоресурсів і природокористування України.

Дисертаційна робота присвячена теоретико-методологічному й методичному обґрунтуванню, розробці та експериментальній перевірці педагогічної технології виховання полі- та мультикультурності у майбутніх філологів в процесі іншомовної освіти.

На основі аналізу філософських, лінгвокультурологічних, психолого-педагогічних наукових джерел визначено теоретико-методичні основи виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів ЗВО, що відповідають сучасним світовим тенденціям професійної підготовки та виховання майбутнього фахівця у контексті між- і кроскультурної взаємодії.

Виокремлено такі компоненти полі- й мультикультурності у майбутніх філологів: когнітивний, аксіологічний, комунікативний, саморегулятивний і культуротворчий, які взаємозумовлюють і взаємодоповнюють когнітивну, афективну, ціннісну, мотиваційно-саморегулятивну й поведінкову сфери і

визначають здатність особистості до взаємодії з представниками інших культур на усіх рівнях між- і кроскультурної комунікації.

Теоретично обґрунтовано, спроектовано й експериментально перевірено технологію виховання полі- й мультикультурності у майбутніх філологів у вищих закладах освіти як поетапне формування позитивної мотивації до полі- й мультикультурного становлення, розвитку полілінгвальної свідомості, естетичних почуттів та інтересу до вітчизняної і світової культур, освоєння лінгвокультурологічних знань і цінностей на основі толерантності і емоційної саморегуляції в процесі діалогу культур, що проявляється в здатності здійснювати між- і кроскультурну комунікацію, використовувати технологію полі- й мультикультурного виховання; рефлексію педагогічної діяльності з подальшим прагненням до професійного мовленнєвого і полі- й мультикультурного саморозвитку.

Ключові слова: полі- й мультикультурність, полілінгвізм, полі- й мультикультурна мовна особистість, майбутні філологи, викладач іноземної мови, педагогічна технологія, заклад вищої освіти.

SUMMARY

Chaika, O. Theory and Practice of Cultivating Poly- and Multiculturalism in Future Philologists: Qualifying Research Work Manuscript.

Dissertation for the Academic Degree of Doctor of Education (Pedagogical Sciences) in Specialty 13.00.07 *Theory and Methods of Education* (011 – Educational, Pedagogical Sciences). National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, 2024.

The dissertation is dedicated to the theoretical and methodological, and methodical substantiation, development, and experimental verification of the pedagogical technology for cultivating poly- and multiculturalism in future philologists within foreign language education.

After having analyzed philosophical, linguo-cultural, and psycho-pedagogical scientific sources, the theoretical and methodological foundations for fostering poly- and multiculturalism in future philologists at higher education institutions (HEI) have been identified; these align with contemporary global trends in professional training and education of future specialists in the context of inter- and cross-cultural interaction.

The components of poly- and multiculturalism have been delineated as cognitive, axiological, communicative, self-regulatory, and cultural-creative, and thus, mutually determine and complement the cognitive, affective, value, motivational and self-regulatory, and behavioral spheres, defining an individual's ability to interact with representatives of other cultures at all levels of inter- and cross-cultural communication.

A theoretically grounded, designed, and experimentally tested technology for fostering poly- and multiculturalism in future philologists at HEIs has been introduced. The technology involves the step-by-step formation of positive motivation for poly- and multicultural development, polyliteracy, aesthetic

sensibilities, and interest in domestic and global cultures. It also includes the acquisition of linguo-cultural knowledge and values based on tolerance and emotional self-regulation in the process of cultural dialogue / polylogue. This is manifested in the ability to engage in inter- and cross-cultural communication, utilize poly- and multicultural education technology, and reflect on pedagogical activities with a subsequent commitment to professional linguistic and poly- and multicultural self-development.

Keywords: poly- and multiculturalism, polyliteracy, poly- and multicultural language personality, future philologists, foreign language instructor, pedagogical technology, higher education institution.